

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Studia občanské společnosti

**Motivace k neformálnímu dobrovolnictví na případu pomoci
osobám na útěku**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Praha 2023

Bc. Veronika Pouková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text v plné verzi nebo její části.

V Praze dne:

.....

Bc. Veronika Pouková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič, Ph.D., za cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Poděkování patří také osloveným dobrovolníkům z Iniciativy Hlavák, kteří se ochotně zúčastnili rozhovorů.

Obsah

Seznam zkratk	8
Seznam tabulek	9
Úvod	9
1 Teoretická část	11
1.1 Dobrovolnictví	11
1.1.1 Formy dobrovolnictví	12
1.1.1.1 Neformální dobrovolnictví	13
1.2 Motivace k dobrovolnictví	15
1.2.1 Sociologický přístup	16
1.2.2 Psychologický přístup	18
1.2.2.1 Inventář funkce dobrovolníka	19
1.3 Definice pojmů souvisejících s pomocí osobám na útěku	21
1.3.1 Pomoc osobám na útěku	24
1.4 Migrační krize	25
1.4.1 Evropská migrační krize 2015	25
1.4.1.1 Migrační politika Evropské unie	27
1.4.2 Vnímání situace v České republice	29
1.4.2.1 Postoj státu	30
1.4.2.2 Postoj veřejnosti	31
2 Empirická část	34
2.1 Metodologie výzkumu	34
2.1.1 Cíl práce	34
2.1.2 Výzkumné otázky	35
2.1.3 Výzkumná strategie	35
2.1.3.1 Výběr případu	35
2.1.4 Technika sběru dat	37
2.1.4.1 Polostrukturovaný rozhovor	38
2.1.4.2 Zúčastněné pozorování	39
2.1.5 Analýza dat	40
2.1.6 Etické otázky	41
3 Výsledky výzkumu	43
3.1.1 Motivace k zapojení do pomoci osobám na útěku	44
3.1.1.1 Osobní hodnoty a přesvědčení	45

3.1.1.2	Nesouhlas s postojem státu a selhání státu v poskytování pomoci osobám na útěku	47
3.1.1.3	Vymezení se vůči postoji většinové společnosti	49
3.1.1.4	Nezastupitelnost činnosti Iniciativy Hlavák	50
3.1.1.5	Vztah dobrovolníka k oblasti pomoci.....	51
3.1.1.6	Zájem porozumět problematice a udělat si vlastní názor	54
3.1.1.7	Vyzkoušet si něco nového	54
3.1.1.8	Osobní sympatie	55
3.1.1.9	Pocit privilegovanosti a provinění.....	56
3.1.2	Přínosy a negativa plynoucí z dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku.....	56
3.1.2.1	Vnitřní odměna.....	57
3.1.2.2	Získ dovedností a zkušeností.....	59
3.1.2.3	Kolektiv, kamarádi	61
3.1.2.4	Náročnost pomoci osobám na útěku.....	64
3.1.2.5	Negativní reakce	66
3.1.2.6	Obava z obvinění z převaděčství.....	69
	Závěr	70
	Použité zdroje	73
	Přílohy.....	79
	Dotazník	79

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá porozuměním motivace dobrovolníků zapojených do pomoci osobám na útěku. Motivace dobrovolníků je zkoumána na případu Iniciativy Hlavák, která v rámci tzv. Blízkovýchodní agendy pomáhá osobám z Blízkého východu či z afrických zemí. Jedná se o oblast, která je v České republice od začátku evropské migrační krize vnímána negativně ze strany státu i veřejnosti. Teoretická část diplomové práce obsahuje základní východiska pro zkoumání motivace dobrovolníků v neformálním prostředí. Hlavní pozornost je zaměřena na dobrovolnictví a na jednotlivé přístupy, pomocí kterých lze zkoumat motivaci k zapojení se do dobrovolnictví. V této části je popsán také kontext situace, ve které celá pomoc osobám na útěku v českém prostředí probíhá. V empirické části práce je představena metodologie výzkumu, na kterou následně navazuje část popisující výsledky výzkumu. Výsledků bylo dosaženo pomocí analýzy polostrukturovaných rozhovorů, které byly uskutečněny s osmi dobrovolníky Iniciativy Hlavák. Výzkum diplomové práce proběhl v období těsně před tím, než se Iniciativa Hlavák z neformálního uskupení zformalizovala na spolek.

Klíčová slova

Neformální dobrovolnictví, motivace, osoby na útěku, pomoc, Iniciativa Hlavák

Abstract

The diploma thesis deals with understanding the motivation of volunteers involved in helping people on the run. The volunteers' motivation has been studied in the case of the Hlavák Initiative, which helps in the so-called Middle East agenda to people from the Middle East or African countries. This area has been viewed negatively by the state and the public in the Czech Republic since the start of the European migration crisis. The theoretical part of the diploma thesis contains basic backgrounds important for examining the motivation of volunteers in informal surroundings. The main focus is on volunteering and individual approaches for exploring the motivation for volunteering. This section also describes the context of the whole aid to persons on the run in the Czech environment. A research methodology is presented in the empirical part of the diploma thesis, followed by a section describing the research results. The results have been achieved by analysing semi-structured interviews conducted with eight volunteers of the Hlavák Initiative. The research of the diploma thesis took place just before the Hlavák Initiative formalised from the informal grouping into an association.

Key words

Informal volunteering, motivation, people on the run, aid, the Hlavák Initiative

Seznam zkratk

OOOS	organizace občanské společnosti
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
VFI	Inventář funkce dobrovolníka
V4	Visegrádská skupina

Seznam tabulek

Tabulka 1: Údaje o respondentech.....	43
---------------------------------------	----

Úvod

Diplomová práce se věnuje zkoumání motivace u neformálních dobrovolníků působících v oblasti pomoci osobám na útěku. Jedná se o oblast, která není v českém prostředí dostatečně probádána, i přestože se jedná o aktuální téma. Migrační krize v roce 2015 způsobila, že se statisíce osob ocitly na útěku nebo v uprchlických táborech. Tato obrovská migrační vlna neovlivňuje pouze země, ze kterých osoby utíkají, ale zasahuje také celou Evropu včetně České republiky. V České republice je problematika ohledně osob na útěku či uprchlíků dlouhodobě citlivé téma, ke kterému se jak stát, tak velká část společnosti staví velmi negativně a odmítavě. V roce 2016 byl proveden průzkum veřejného mínění v zemích Evropské unie, jehož zjištěním bylo, že „*Češi mají stále vůči migrantům nejvíce negativní postoje z celé Evropské unie*“ (Národní zpráva, 2016, s. 8). Postoj Čechů ohledně přijímání a pomoci osobám na útěku se zcela zásadním způsobem změnil po vypuknutí války na Ukrajině v únoru 2022, kdy naopak Česká republika patřila mezi nejaktivnější státy zapojené do pomoci Ukrajině a jejím obyvatelům. Této oblasti pomoci se však pro její specifičnost a odlišnosti ve své diplomové práci nebudu detailněji věnovat.

Diplomová práce se zabývá porozuměním motivace u občanů České republiky, kteří se rozhodli stát dobrovolníky v pomoci osobám pocházejících z Blízkého východu či z afrických zemí. Pomoc v této oblasti, a především této cílové skupině je v České republice vnímána velmi negativně od samotného začátku vypuknutí migrační krize v Evropě v roce 2015. V rámci diplomové práce byly provedeny polostrukturované rozhovory s dobrovolníky, kteří pomáhali osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák a to v rámci její tzv. Blízkovýchodní agendy. Ta se od roku 2015 soustavně zaměřuje na pomoc právě osobám na útěku ze Sýrie a jiných zemích. (Iniciativa Hlavák, 2023) V rámci zúčastněného pozorování jsem byla přítomna na jedné ze směn Iniciativy Hlavák. Byla jsem tak svědkem fungování Iniciativy Hlavák přímo v prostředí, ve kterém se pomoc osobám na útěku odehrává.

V českém prostředí chybí výzkumy na téma dobrovolnictví v oblasti spojené s osobami na útěku, proto by mohly výsledky diplomové práce přispět k objasnění tohoto tématu. Zároveň chybí také výzkumy na neformální dobrovolnictví, neboť většina výzkumů se zaměřuje na dobrovolnictví formální, a tak by mohla práce přispět k porozumění také tohoto fenoménu. V neposlední řadě pak mohou být díky diplomové práci vyslyšeni ti, kteří se na pomoci osobám na útěku osobně podílejí. Během procesu psaní diplomové práce navíc

došlo k naprosto jedinečné situaci, kdy se neformální Iniciativa Hlavák zformalizovala na spolek. Přínosem práce bude také poskytnutí pohledu do problematiky neformálního dobrovolnictví u Iniciativy Hlavák, a to v době těsně před tím, než se stala formální organizací. To je možnost, která se již díky proběhlé formalizaci Iniciativy Hlavák na spolek, nebude v budoucnu nikdy opakovat.

Diplomová práce je rozdělena na tři části. První částí je část teoretická, která mi s ohledem na cíl práce poskytne základní východiska pro zkoumání motivace k neformálnímu dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku. V teoretické části je kladen důraz především na dobrovolnictví a jeho formy, a jednotlivé přístupy, pomocí kterých je možné motivaci k dobrovolnictví zkoumat. Za důležitý aspekt považuji také vysvětlení kontextu, ve kterém pomoc osobám na útěku probíhá. A to včetně pojmů, které se v problematice migrace a osob na útěku používají. V některých případech totiž dochází k nesprávnému použití pojmů, které jsou s problematikou osob na útěku spojeny. S nesprávným užitím se můžeme setkat například v médiích či ze strany politiků. Druhou část diplomové práce tvoří část empirická, v rámci které je blíže představena metodologie výzkumu. Jedná se o definování cíle diplomové práce, výzkumných otázek, zdůvodnění zvolené výzkumné strategie, výběru vzorku a techniky sběru dat. V třetí části diplomové práce jsou představeny výsledky výzkumu zaměřeného na porozumění motivace dobrovolníků Iniciativy Hlavák k zapojení se do pomoci osobám na útěku.

1 Teoretická část

V teoretické části představím jednotlivá teoretická východiska, která jsou důležitá pro následnou analýzu a dosažení cíle diplomové práce. Nejdříve se zaměřím na dobrovolnictví a jeho formy. Neformální dobrovolnictví je totiž prostředím, ve kterém je v rámci diplomové práce zkoumána motivace dobrovolníků. Při zkoumání motivace hraje důležitou roli sociologický a psychologický přístup. Oba přístupy jsou v této části blíže popsány a následně v empirické části využity pro zkoumání motivací. Dále bude definována také pomoc osobám na útěku, a to včetně v této oblasti využívaných pojmů. Pozornost je věnována také kontextu, ve kterém se pomoc osobám na útěku v České republice odehrává a to od vypuknutí migrační krize v Evropě v roce 2015, až po vnímání celé situace v České republice ze strany státu i veřejnosti.

1.1 Dobrovolnictví

Dobrovolnictví představuje v současné době velký fenomén, který se celosvětově dostává do centra zájmů nejen veřejnosti, politiků, ale také samozřejmě samotných organizací občanské společnosti (dále OOS). Dobrovolnictví se ukázalo i přes skepsi, která ohledně něho ve 20. století v řadě zemí panovala, jako stěžejní i pro samotné vlády, neboť nejsou samy schopny zajišťovat všechny ve společnosti poptávané služby. Dále je díky dobrovolnictví dle Musicka a Wilsona vytvářen „*sociální kapitál – propletená síť vztahů – na které závisí velká část sociálního aktivismu demokratické společnosti*“ (Musick, Wilson, 2008, s. 5). V neposlední řadě je zkoumání tohoto fenoménu stěžejní i pro samotné OOS. Výsledky výzkumů mohou organizacím poskytnout žádoucí informace, jak efektivně s dobrovolníky pracovat a udržet si je pro dobrovolnickou činnost v organizaci dlouhodobě. (Musick, Wilson, 2008, s. 3-6)

V odborné literatuře neexistuje pro definování dobrovolnictví pouze jedna univerzální definice, ale naopak můžeme nalézt celou řadu přístupů, jak je možné na dobrovolnictví nahlížet. Ve všech definicích však lze podle Dekkera a Halmana (2003) identifikovat společné znaky, které charakterizují dobrovolnictví jako „*nepovinné, neplacené a ... ve prospěch druhých*“. Ani u těchto společných znaků, však nedochází ke shodnému pojetí. Některé definice zahrnují pod charakteristiku „*ve prospěch druhých*“ činnost vykonávanou pro celou společnost nebo specifické komunity. Některé definice naopak odmítají pod tuto charakteristiku zařadit činnost pro vlastní organizaci či komunitu, tedy takovou činnost, ze které profitují pouze členové této organizace nebo komunity. Další

pojetí například vyžadují, aby byla dobrovolnická činnost striktně oddělena od placeného zaměstnání konkrétního dobrovolníka. (Dekker, Halman, 2003, s. 1-2)

V případě definování dobrovolnictví jako neplacené činnosti je zřejmé, že se jedná o činnost, za kterou dobrovolník nezískává finanční odměnu. Dle Dekkera a Halmana však není vždy možné odlišit, do jaké míry je činnost motivována pouze čistým úmyslem, a kdy do hry vstupuje motivace v podobě potencionálního povýšení či získání finančních prostředků. Ještě obtížněji je tato hranice k rozeznání, pokud dojde k proplácení dobrovolnických výdajů související s dobrovolnickou činností či pokud dobrovolník za svoji činnost obdrží a přijme drobné odměny. (Dekker, Halman, 2003, s. 2)

1.1.1 Formy dobrovolnictví

V odborné literatuře se dále setkáme s rozdělením dobrovolnictví na formální a neformální. Kdy obě formy představují důležitou část občanské společnosti. Formální dobrovolnictví představuje neplacenou dobrovolnou práci, která je vykonávána ve prospěch druhých prostřednictvím organizace. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 68). Formální dobrovolnictví tak může být vykonávané v různých OOS. Pro český kontext definuje Frič (1998) typologii OOS zaprvé na základě zaměření organizace na servisní a advokační, a zadruhé na základě sledovaného zájmu organizací na vzájemně či obecně prospěšné organizace. Fričova typologie respektuje specifickou situaci, která v České republice, podobně jako v ostatních evropských postkomunistických zemích, ohledně OOS panuje.

Klíčové je totiž pro české prostředí rozlišení organizací na nové a staré. Staré OOS, které často vznikaly ještě před nástupem komunistického režimu, se dle sledovaného zájmu řadí k vzájemně prospěšným organizacím. Organizace se servisním zaměřením se soustředí především na oblast trávení volného času, ať již v oblasti sportu, kultury nebo rekreace. Dle výsledků výzkumu Friče a Pospíšilové (2010) se 81 % dobrovolníků angažuje právě v oblasti servisních starých OSS. V případě advokačního zaměření pak staré OOS reprezentují tradiční odbory či zaměstnanecké svazy. Druhá skupina, tedy nové OOS, je orientována na obecně prospěšný zájem. Co se týče servisního zaměření se nové OOS věnují poskytování welfare služeb, humanitární pomoci či charitě. V oblasti advokační se pak nové OOS soustředí na ochranu lidských práv či životního prostředí. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 90-92) Z této typologie je zřejmý rozsah činností a zaměření, kterému je možné se v rámci dobrovolnictví prostřednictvím organizací věnovat.

1.1.1.1 Neformální dobrovolnictví

Neformální dobrovolnictví je od dobrovolnictví formálního odlišné právě tím, že není vykonáváno prostřednictvím organizací. Kromě toho je však definice shodná, protože také neformální dobrovolnictví je definováno jako neplacená práce ve prospěch druhých. Zároveň se do neformálního dobrovolnictví nezahrnuje pomoc v rámci rodiny či pro příbuzné. (Finkelstein, Brannick, 2007, s. 104-108) Důvodem pro nezahrnutí rodiny a příbuzných do skupiny, které je v rámci neformálního dobrovolnictví pomáháno, má být zajištění znaku dobrovolnosti. Neboť dle Pennera (2002, s. 449) lze uvnitř rodiny nebo mezi příbuznými a přáteli vzájemnou pomoc předpokládat, protože tyto vztahy jsou založeny na reciprocitě, která motivuje členy si pomoc navzájem oplácet. V některých rodinách může být takové chování dokonce vyžadováno jako povinnost, čímž by došlo k porušení jedné ze základních charakteristik dobrovolnictví, kterou je předpoklad nepovinnosti.

U neformálního dobrovolnictví můžeme identifikovat další charakteristiky, které vycházejí z výzkumů tohoto fenoménu. Egerton a Mullan (2008, s. 149) ve svém článku uvádí, že dle získaných dat k neformálnímu dobrovolnictví více inklinují méně vzdělaní lidé, kteří se častěji pohybují v neformálním prostředí svých rodin a přátel. Naopak u více vzdělaných lidí je větší tendence zapojovat se do oficiálních struktur a organizací. Co se týče samotného zapojení mužů a žen do dobrovolnické činnosti, zjistili autoři, že rozdíl zapojení na základě pohlaví není výrazný. Ženy se však dle dat častěji zapojují do dobrovolnictví neformálního. Rozdíl byl také v čase, který jednotliví dobrovolníci věnují dobrovolnické činnosti, který byl vyšší u neformálního dobrovolnictví. Výsledky průzkumu dle autorů potvrzují předpoklad, že dobrovolnická činnost je závislá na dostupném čase každého jedince, a to s ohledem na čas strávený v práci, věnovaný studiu či péči o rodinu. (Egerton a Mullan, 2008, s. 151-155) Lee a Brudney uvádějí, že zatímco u formálního dobrovolnictví jsou díky zvyšující se profesionalizaci neziskových organizací oslovováni a vybíráni dobrovolníci, kteří disponují určitými dovednostmi a znalostmi, u neformálního dobrovolnictví je mnohem důležitější „*geografická blízkost nebo pocit povinnosti či dokonce spontánnosti než dovednosti jednotlivce*“. (Lee, Brudney, 2012, s. 163)

Neformální dobrovolnictví se nestává hlavním tématem výzkumů tak často jako dobrovolnictví formální. Jedním z důvodů je nedostatečné konceptuální uchopení. Vliv na to má také obtížnější přístup k informacím, kdy zkoumání tohoto fenoménu probíhá mimo organizace, které by mohly potřebná data výzkumníkovi zprostředkovat. Právě odehrávání dobrovolnické činnosti mimo registrované OOS činí zkoumání neformálního

dobrovolnictví obtížným. To, že k výzkumu neformálního dobrovolnictví ve větší míře nedochází, však neznamená, že by tato forma dobrovolnictví a její výzkum byl méně důležitý. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 12) Omezení se při zkoumání občanské společnosti pouze na její formální část, tedy organizace oficiálně zapsané, může přinést značně zkreslené výsledky o síle občanské společnosti. Belina (2022, s. 3) zmiňuje výsledky autorů Everse (2010) a Bunyana (2014), dle kterých díky nezahrnutí neformální části občanské společnosti do výzkumů dochází k mylné představě o slabé občanské společnosti v zemích střední a východní Evropy. Dle Friče a Pospíšilové (2010, s. 73) lze navíc předpokládat, že neformální dobrovolnictví pozitivně ovlivňuje dobrovolnictví formální. To potvrzují také výsledky Eurobarometru, podle kterých patří Česká republika k zemím, které mají obě oblasti dobrovolnictví velmi úzce propojeny. (Dekker, 2008 cit. dle Friče a Pospíšilové, 2010, s. 74-75)

Dle výzkumu Eurobarometru tvoří neformální dobrovolnictví v České republice významnou část dobrovolnické činnosti, ve které se lidé dokonce zapojují více než v dobrovolnictví formálním. Což představuje v evropském srovnání spíše výjimku. (Dekker, 2008 cit. dle Friče a Pospíšilové, 2010, s. 74-75) Nejčastěji se dle výzkumu Friče a Pospíšilové v rámci neformálního dobrovolnictví občané České republiky věnují sousedské výpomoci. Mezi sousedskou výpomoc můžeme zařadit například hlídání dětí a domácích zvířat, zalévání květin či pomoc s nákupem. Této oblasti se dle výzkumů věnovalo až 72 % neformálních dobrovolníků. Dále můžeme u dobrovolnictví neformálního identifikovat dvě oblasti činnosti, kdy se obdobně jako u formálního dobrovolnictví jedná o oblast servisní a advokační. Do servisní činnosti můžeme zařadit poskytnutí pomoci potřebnému, tedy například nemocné osobě či člověku v nouzi. Neformální dobrovolnictví v servisní oblasti se dle četnosti výkonu řadí na druhou příčku, tedy hned za sousedskou pomoc. Advokační oblast neformálního dobrovolnictví se pak věnuje ochraně práv a zájmů. Tyto tři oblasti však od sebe v praxi nelze striktně oddělit. Běžně totiž dochází, k tomu, že se dobrovolníci najednou angažují ve více činnostech a také v různých oblastech, které se často navíc mohou navzájem překrývat. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 75-76)

Dle Deana (2022, s. 531) hraje neformální dobrovolnictví důležitou roli především v oblastech, které se zabývají pomocí vyloučeným nebo znevýhodněným osobám ve společnosti. Jedná se například o nezaměstnané, zdravotně znevýhodněné či cizince. Důležitost neformálního dobrovolnictví v těchto oblastech, je podle Deana způsobená především snadnější možností, jak se do pomoci zapojit a také absencí zdlouhavého

úřednického procesu v poskytování pomoci, jako je tomu u dobrovolnictví formálního. Dalším aspektem, který přispívá k zapojení v neformálním dobrovolnictví, jsou podmínky, které v oblastech vyloučených a znevýhodněných osob panují. Jedná se o nedostatek informací, zdrojů, a především přítomnost samotné nerovnosti ve společnosti, která osoby omezuje v zapojení do formálních struktur. (Dean, 2022, s. 531) Tradičněji se dle Einolfa et al. (2016, s. 223) pomoc v rámci neformálního dobrovolnictví uskutečňuje mezi lidmi, kteří se navzájem znají, a pomoc je tak součástí recipročního chování, kdy si lidé pomoc vzájemně vracejí v průběhu času. Méně častým příkladem poskytování pomoci v rámci neformálního dobrovolnictví je pomoc ve skupině osob, které se navzájem neznají.

1.2 Motivace k dobrovolnictví

Dobrovolnictví tedy představuje činnost, kterou dobrovolník vykonává ve prospěch druhých zcela bez odměny. Vystává proto otázka, co motivuje dobrovolníky takovou práci vykonávat. Lidé se snaží prostřednictvím svého chování v první řadě uspokojovat své potřeby, proto motivace podle Stebbinse představuje „*hlavní sílu, která řídí toto chování*“ (Stebbins, 2004, s. 216). Motivaci lze tedy označit za sílu, která způsobuje to, že se lidé rozhodnou vykonávat určitou činnost. Nemůžeme však o motivaci uvažovat jako o univerzálním fenoménu, který by mohl jednoduše vysvětlit důvody pro zapojení u všech jedinců. Motivace u každého je odlišná a v různé míře, stejně jako je odlišná míra zapojení do dobrovolnictví, proto existuje celá řada způsobů, jak lze motivaci kategorizovat a definovat.

Nezákladnějším rozdělením je dělení motivace na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace za důvod pro zapojení jedince označuje to, že je samotná činnost pro něho zajímavá, dělá mu radost nebo pro něho představuje výzvu. Vnitřní motivace je u lidí přítomna od narození a má na svědomí zvědavost, objevování a učení se novým věcem bez tlaku okolí, proto bývá také nazývána motivací přirozenou. Tlak okolí se však postupně během života každého jedince stupňuje, a tak na řadu přichází motivace vnější. Vnější motivace na rozdíl od vnitřní motivace klade větší důraz na výsledek, který činnost jedinci přináší, a samotný přínos bývá od dobrovolnické činnosti oddělitelný. (Ryan a Deci, 2000, s. 54-60) S rozdělením motivace na vnitřní a vnější pracuje také Degli (2009), podle kterého se díky vnitřní motivaci dobrovolníci věnují dobrovolnické činnosti, protože se jejím prostřednictvím stávají pro ostatní potřebnými a dobrovolnictví tak přináší prospěch také pro ně samotné. Motivace vnější pak podle Degliho motivuje dobrovolníka k zapojení se do dobrovolnictví z toho důvodu, že mu činnost přináší vyšší počet známých a také sociální uznání.

V případě neformálního dobrovolnictví je podle autorů Finkelsteina a Brannicka (2007, s. 104) méně pravděpodobné, že by byli dobrovolníci motivováni vykonávat dobrovolnickou činnost pouze s ohledem na možné budoucí kariérní povýšení. Tento motiv vylučují z důvodu, že se dobrovolnická činnost odehrává mimo organizaci, a tím pádem chybí i organizační struktura, která by k takovému chování jednotlivce sváděla. V literatuře můžeme dále nalézt dva základní přístupy, prostřednictvím kterých lze motivaci dobrovolníků detailněji zkoumat, a to sociologický a psychologický přístup. Oba přístupy ve zkoumání motivace bývají obvykle postaveny proti sobě, podle Musica a Wilsona (2008, s. 55) je však důležité pracovat s oběma přístupy, protože každý z nich nám může vysvětlit jinou část motivace pro zapojení do dobrovolnictví a přinést tak ucelenou odpověď.

1.2.1 Sociologický přístup

Prvním z přístupů je sociologický přístup, podle kterého je pro pochopení motivace důležité zaměřit se na sociální situaci, ve které se dobrovolníci nacházejí (Dekker, Halman, 2003). Sociologický přístup přisuzuje důležitou roli komunitě, jejíž je dobrovolník součástí. Sociologický přístup proto nezkoumá pouze motivaci, proč se lidé rozhodnou věnovat dobrovolnické činnosti, ale také proč se rozhodnou zapojit se v dobrovolnické komunitě a proč v této komunitě setrvávají. Autoři Frič a Pospíšilová (2010, s. 108) v této souvislosti zdůrazňují, že „*dobrovolníci a jejich organizace totiž představují specifický sociální svět, jenž si vytváří vlastní soubor norem a praktik, které ovlivňují i chování těch, kteří do řad dobrovolníků ještě nevstoupili*“.

Komunita hraje dle sociologického přístupu v otázce motivace významnou roli. Neboť je to právě ona, kdo utváří příznivé podmínky a klima, které umožňují jedincům zapojit se na dobrovolnických činnostech. Zároveň také komunita vytváří jistou povinnost, která se spoléhá na to, že se jedinec bude aktivně účastnit organizovaných činností či pracovat na společném dobru, za které je navíc sám částečně zodpovědný. Takže v případě nezapojení se, riskuje poničení své reputace v rámci komunity. Komunita poskytuje pro dobrovolníka také příležitosti, jak se zapojit do společnosti, navázat nové vztahy, dále je budovat a udržovat, čímž se u jedince snižuje riziko vyloučení. V neposlední řadě představuje možnost být součástí komunity a společně participovat na prospěšných činnostech pro jedince prestiž. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 108-109) Dostat možnost zapojit se nebo být o zapojení požádán, hraje důležitou roli v rozhodování, zda se jedinec zapojí do dobrovolnické činnosti či nikoliv.

Janoski, Musick a Wilson (1998, s. 497-498) ve svém článku popisují dva přístupy, dle kterých lze rozlišit kořeny, které vedou jednotlivce k dobrovolnictví, a to perspektivu normativistickou a perspektivu sociální praxe. První přístup dle autorů vyzdvihuje roli hodnot, norem a postojů na vliv lidského chování. Pokud jsou hodnoty jako péče a starost o druhé správně vštípeny již v rodině, budou dle autorů později s velkou pravděpodobností přeměny v dobrovolnické zapojení a pomáhání ostatním. Druhý přístup, tedy sociální praxe, naopak věří, že k takovému chování může dojít i pokud tyto hodnoty chybí. Sociální praxe totiž zdůrazňuje získání těchto zkušeností díky chování ve skutečných situacích a jednání ve vztazích, kterým jsou jedinci každodenně vystavováni. Díky těmto situacím si jedinec automaticky rozvíjí hodnoty potřebné pro dobrovolnictví, o kterých dokonce ani nemusí mít žádné povědomí před tím, než se do dobrovolnictví aktivně zapojí.

Zapojení se do dobrovolnictví může být dle Cnaana a Amrofella (1998) motivováno odměnami, které jedinec prostřednictvím dobrovolnictví získá. Touto myšlenkou autoři nerozporují to, že dobrovolnictví je dobrovolná činnost vykonávaná s cílem přispět k veřejnému dobru bez nároku na finanční odměnu. Zároveň je dle nich pochopitelné, že dobrovolníci na oplátku za poskytnutí svého času a vydání energie očekávají jisté naplnění či získání pocitu uspokojení. Nehovoříme tedy o vyplácení odměny ve formě peněz. Odměna by však neměla přesáhnout ekonomické náklady, které pro dobrovolnickou činnost musí jedinec obětovat. Jednotlivé odměny Cnaan a Amroffell dále charakterizují a rozdělují do pěti kategorií.

První kategorii představují hmotné nebo materiální odměny. Nejedná se však o finanční odměnu za odvedenou dobrovolnickou činnost, ale například o získání kontaktů, pracovních zkušeností nebo v případě studentů splnění podmínek pro získání kreditů. Druhou kategorií autoři označují jako vnitřní odměny, díky kterým se dobrovolníci cítí dobře. Jedná se například o pocit naplnění nebo seberealizace. Třetí kategorii představují sociálně-interaktivní odměny. Tyto odměny jedinci získají díky setkávání se s novými lidmi a vytváření nových sociálních vazeb, a to v prostředí lidí spojených společným zájmem. Autoři vyzdvihují význam této odměny hlavně u osob, které by bez tohoto kontaktu byly osamělé. Čtvrtou kategorií odměn jsou normy a sociální tlak, který může být na jednotlivce kladen, pokud pocházejí z prostředí, kde je dobrovolnictví tradicí a je tak očekáváno či dokonce vyžadováno. V tomto případě je onou odměnou splnění těchto očekávání. Poslední kategorie odměn je vyhýbání se jiným povinnostem. Díky zapojení

se do dobrovolnictví se jedinci totiž mohou vyhnout nepříjemným povinnostem či situacím, které nemají rádi. (Cnaan, Amroffell, 1998, s. 346-347)

1.2.2 Psychologický přístup

Druhým přístupem pro zkoumání motivace je psychologický přístup, který jako příčinu motivace vyzdvihuje především to, jaký člověk je. (Dekker, Halman, 2003) Tento přístup pracuje s konceptem "prosociální osobnosti", která „*se od jiných odlišuje specifickým souborem hodnot, potřeb a vlastností, které ji k dobrovolnické činnosti předurčují, resp. motivují*“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 105). Dle Musica a Wilsona (2008, s. 17) mají „skuteční“ dobrovolníci ty nejlepší motivy k tomu, aby dobrovolnictví vykonávali, a disponují schopností reagovat na podněty, které jsou podle jejich pohledu správné. Za nejdůležitější hodnoty jsou považovány altruismus a solidarita, které motivují jedince nezištně pomáhat ostatním. V praxi je to především pocit solidarity s různými skupinami, které neměly v životě takové štěstí, ať už se jedná o chudé, nemocné či jinak znevýhodněné osoby ve společnosti. Motivací pro vykonávání dobrovolnictví může být v této souvislosti soucit s nelehkou situací takových osob a snahou o zlepšení situace nejen těchto osob, ale také celé komunity nebo společnosti.

Tento přístup tedy umí vysvětlit to, co vede jednotlivce k tomu, aby se zapojili, ale na rozdíl od sociologického přístupu již dále nepracuje s tím, kde získají možnost nebo nabídku se v dobrovolnické činnosti angažovat. Požádání hraje v zapojení se do dobrovolnictví důležitou roli a Music a Wilson (2008, s. 55) dokonce poukazují na to, že ani „*vysoce motivovaní lidé se pravděpodobně do dobrovolnictví nezapojí, pokud o to nebudou požádáni, a lidé s malou motivací k zapojení se do dobrovolnictví by s tím mohli souhlasit, pokud by je neustále otravovali přátelé, aby věnovali část svého času*“. Psychologický přístup vychází z toho, že všichni jedinci mají stejné psychologické potřeby. Zatímco potřeby jsou univerzální, k jejich uspokojování může dle Musica a Wilsona (2008, s. 54-57) dojít různými způsoby. Navíc může během vykonávání dobrovolnictví docházet k naplňování i několika potřeb najednou.

V rámci psychologického přístupu je nejrozšířenějším způsobem zkoumání motivace dobrovolníků funkcionální teorie, která zkoumá důvody zapojení se do dobrovolnictví. Podle této teorie jedinci vykonávají určité činnosti pouze v případě, kdy vědí, že jim tyto činnosti přinesou uspokojení určitých potřeb. Pro systematické zkoumání motivace

dobrovolníků bylo potřeba identifikovat jednotlivé potřeby a také způsoby, kterými jsou tyto psychologické potřeby uspokojovány.

1.2.2.1 Inventář funkce dobrovolníka

Jednotlivé motivy, proč se lidé věnují dobrovolnictví z hlediska psychologického přístupu, shrnuli autoři Gil Clary a Mark Snyder se svými spolupracovníky do konceptu, který je známý jako Inventář funkce dobrovolníka (Volunteer Function Inventory, dále VFI). V konceptu autoři definují šest základních funkcí a jim odpovídající motivace. Mezi zmíněné funkce patří funkce hodnotová, funkce porozumění, sociální, kariérní, protektivní a funkce rozvoje osobnosti. Celou kategorizaci dále autoři detailněji rozpracovali do třiceti empirických indikátorů. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 111)

První funkcí je funkce hodnotová, která je vedena motivací vyjádřit hodnoty, ve které jedinec věří, a také tyto hodnoty prostřednictvím dobrovolnictví uplatňovat. Do těchto hodnot můžeme zahrnout altruismus, humanitarismus či soucit s osobami, které se ocitli v tíživé životní situaci. Lidé, kteří jsou motivováni hodnotovou funkcí, vykonávají dobrovolnictví, aby přispěli k ideálům, kterým věří a jsou pro ně v životě důležité. Dokonce samotná dobrovolnická činnost může být považována za vyjádření oněch hodnot. Lidé motivováni hodnotami prostřednictvím dobrovolnictví bojují za změnu, která dle jejich přesvědčení změní problém, a to buď v jejich komunitě či celé společnosti. (Music, Wilson, 2008, s. 58)

Pod druhou funkcí porozumění si můžeme představit motivaci jednotlivce k učení se novým věcem, ale také k využití získaných znalostí a otestování svých dovedností v praxi. Jednotlivci totiž prostřednictvím dobrovolnické činnosti mohou získat znalosti o konkrétní oblasti, ve které se dobrovolnická činnost odehrává. Mohou, tak díky aktivnímu zapojení se, lépe porozumět například skupině sociálně vyloučených osob nebo pomáhat u pacientů trpících vážnou nemocí, či zapojit se do pomoci v reálném čase přímo na místě, na kterém se konkrétní problém odehrává. Samotnou dobrovolnickou činnost mohou dobrovolníci vnímat také jako výzvu, které je potřeba čelit. Dobrovolnictví může být výzvou díky nebezpečí, pocitu strachu či přítomností adrenalinu. I tyto emoce Music a Wilson (2008, s. 59) označují za možnou motivaci pro zapojení. Specifickým příkladem je poté dobrovolnická činnost, která se odehrává na hraně či dokonce za hranou nelegálnosti. Nelegální charakter činnosti na jednu stranu může řadu lidí od zapojení se odradit, na druhou stranu však také může řadu lidí pro zapojení nadchnout.

Třetí funkcí je funkce sociální, která je spojena s navázáním nebo posilněním sociálních vztahů s ostatními a společenským uznáním. Podle této funkce je motivací pro zapojení se do dobrovolnictví hlavně možnost trávit čas s lidmi, kteří jsou pro jedince důležití, nebo kteří sdílejí stejné hodnoty a přesvědčení. V určitých sociálních skupinách může být zapojení se do dobrovolnictví očekáváno či dokonce vyžadováno. Důležitým aspektem je také příležitost být díky dobrovolnictví součástí kolektivu. Tento motiv pro zapojení je dokonce pokládán na stejnou úroveň jako problematika, které se dobrovolnická činnost věnuje. Obzvláště silnou motivací je sociální funkce u starších lidí, kteří se díky dobrovolnictví dostanou do kontaktu s jinými lidmi a zároveň se mohou díky aktivnímu zapojení udržovat v kondici. (Music, Wilson, 2008, s. 59-60)

Dle čtvrté funkce, tedy kariérní funkce, je dobrovolník motivován vykonávat dobrovolnickou činnost, ze které podle něho může vylézt dovednosti či zkušenosti potřebné pro svůj kariérní růst či získat jiné výhody, které mu pomohou v jeho kariéře. Jednou z těchto výhod může být například získání důležitých kontaktů. Music a Wilson (2008, s. 60) popisují dobrovolnictví jako náhradní roli za zaměstnání u mladých lidí bez předchozích pracovních zkušeností, ale také u kterékoliv věkové skupiny lidí bez práce. Díky dobrovolnictví mohou získat znalosti, které jim pomohou v uplatnění na trhu práce. V USA není dokonce nic neobvyklého na tom, že dobrovolnická zkušenost představuje konkurenční výhodu při výběrovém řízení na vysokých školách či při pracovním pohovoru. Tato praxe se však do České republiky v současné době dostává pouze malými krůčky.

Pátou funkcí představuje protektivní funkce, která poskytuje dobrovolníkovi „ochranu ega před negativními rysy vlastního já a v případě dobrovolnictví mohou sloužit k snížení pocitu viny za to, že jsou šťastnější než ostatní a řešit vlastní osobní problémy“ (Clary et al., 1998, s. 1518). Dobrovolnictví může být pro dobrovolníka únikem od problémů, konfliktů či sloužit jako nástroj pro vyřešení si osobních nejistot. Často se tak jedinci angažují právě v rámci problematiky, se kterou mají sami osobní zkušenost. Mohou se tak vyrovnat s nepříjemnou zkušeností. Zároveň díky zapojení se do dobrovolnictví mají možnost předat své znalosti dalším osobám potýkajících se se stejným problémem a cítit tak naplnění, že mohou být užiteční.

Poslední funkcí je funkce rozvoje osobnosti, díky které se dobrovolník může dále rozvíjet, a pracovat na růstu svého ega. Jedná se tak vlastně o opak funkce protektivní, která na rozdíl od funkce rozvoje osobnosti ego chrání před negativními

jevy. (Clary et al., 1998, s. 1517-1518). Autoři Music a Wilson (2008, s. 63) popisují přínos dobrovolnictví na rozvoj osobnosti díky uvědomování si svých silných a slabých stránek, objevování nových pohledů na danou problematiku či získání důvěry v sebe sama. Díky dobrovolnictví si jedinci uvědomují také své schopnosti a co vše jsou schopni dokázat. Nesmíme zapomenout ani na radost z vykonané pomoci a pocit naplnění, který díky odvedené činnosti získávají.

Motiv, díky kterému se jedinec rozhodne věnovat se dobrovolnictví, je u každého dobrovolníka odlišný. Shodné motivy nenacházíme ani v případě, kdy více dobrovolníků vykonává dobrovolnickou činnost ve stejné oblasti. Autoři Music a Wilson (2008, s. 57) v této souvislosti zdůrazňují význam VFI, neboť tento koncept přichází v oblasti zkoumání motivace oproti předchozím výzkumům s odlišným přístupem. VFI totiž po dobrovolnících ve výzkumu nevyžaduje, aby jednotlivé motivy seřadili podle toho, jakou míru důležitosti jim přisuzují, ale považují všechny motivy pro zkoumání za stejně důležité a významné.

1.3 Definice pojmů souvisejících s pomocí osobám na útěku

Na tomto místě považuji za vhodné vysvětlit rozdílnost významů jednotlivých statutů, kterými jsou osoby na útěku označovány. Ne vždy totiž dochází ze strany medií, ale také politiků, k jejich správnému použití, což může vést k jejich chybné a matoucí interpretaci. Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees, dále UNHCR) v souvislosti s migrací osob přes hranice jejich domovského státu pracuje hlavně s pojmy migrant, uprchlík a žadatel o azyl. (UNHCR, 2006, s. 441–444) Pojem migrant představuje jedno z nejrozšířenějších označení pro osoby na útěku, přesto pro něj neexistuje mezinárodně uznávaná definice. Obzvláště u použití tohoto označení se však často chybuje. Pojmem migrant je stejně jako ostatní pojmy spojován s pohybem osob přes hranice státu. V tomto případě se typicky jedná o dobrovolnou migraci za lepšími životními nebo pracovními podmínkami, mluvíme tedy o tzv. ekonomickém migrantovi. (UNHCR, 2016)

Definici uprchlíka upravuje Úmluva o právním postavení uprchlíka přijatá v roce 1951 a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967. Uprchlík je podle této definice každá osoba, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů ... a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit*“

(Convention and Protocol Relating to the Status of Refugee, s. 14). V případě kladného vyřízení žádosti, tedy za předpokladu splnění výše zmíněných podmínek, získává osoba na útěku oficiálně statut uprchlíka a právo na ochranu ze strany státu, ve kterém tento statut získala. Právě k zaměňování pojmů migrant a uprchlík dochází ze stran politiků či médií poměrně často. Při použití pojmu migrant v nesprávném případě se z kontextu situace vytrácí ona nedobrovolnost opuštění země, kvůli bezpečnostním podmínkám a také nemožnost bezpečného návratu zpátky do země. Hlavním rozdílem při špatném použití je však vytracení práva na mezinárodní ochranu a azyl, které musí být každému uprchlíkovi poskytnuto. (UNHCR, 2016)

Žadatelem o azyl je pak každá osoba na útěku, která již požádala o statut uprchlíka, ale jejíž žádost ještě nebyla vyhodnocena. Každá žádost o azyl nekončí vždy kladným vyhodnocením. Ale každý, kdo získal statut uprchlíka, musel být nejdříve žadatelem o azyl. (UNHCR Global Report 2005, 2006, s. 441) Rozhodnutí o udělení či neudělení azylu by mělo být dle zákona o azylu vydáno do šesti měsíců a ve výjimečných případech pak v prodloužené lhůtě do osmnácti měsíců. Realita je však odlišná. Jak uvádí Franková (2018, s.1) z Organizace pro pomoc uprchlíkům, v praxi není výjimkou, že žadatelé o azyl čekají na vyřízení dokonce i několik let. V případě udělení statutu azylu, se stát zavazuje poskytnout ochranu azylantovi, který pochází z jiného státu a z bezpečnostních důvodů či vážného nebezpečí se do tohoto státu nemůže vrátit. Jedná se především o záruku nenavrácení azylanta do jeho domovské země, zajištění povolení pro jeho pobyt na území státu a zajištění lékařské péče. (UNHCR Global Report 2005, 2006, s. 441) Dle slovníčku pojmů, které používá Ministerstvo vnitra České republiky (2022), je „osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant“.

Kromě statutu azylu je osobám na útěku udělována také tzv. doplňková ochrana. Ta je udělována žadatelům, kteří nesplňují podmínky pro udělení azylu, ale zároveň není bezpečné, aby žadatel byl navrácen do země jeho původu. Za nebezpečí bránící návratu do země je označována hrozba nebezpečí vážné újmy. Nebezpečí vážné újmy je definováno jako „uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o udělení mezinárodní ochrany, dále vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2022).

Ministerstvo vnitra České republiky pracuje dále také s pojmem žadatel o mezinárodní ochranu. Právo žádat o mezinárodní ochranu má cizinec, pokud je v zemi pronásledován, a to z důvodu „*uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů.*“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2017). Dalším z důvodů, které při rozhodování Ministerstvo vnitra zohlední, je také sloučení rodin v případě, že některý člen již mezinárodní ochranu obdržel. Při kladném schválení je mezinárodní ochrana cizinci na území České republiky zajištěna formou azylu nebo doplňkové ochrany, které jsou popsány v textu výše.

Kromě výše zmíněných a nejčastěji používaných pojmů se v oblasti spojené s osobami na útěku můžeme setkat také s označením cizinec, imigrant a nelegální migrant. Pojem cizinec patří k nejvíce obecným označením a jedná se o každou osobu, která není občanem České republiky ani občanem jiného státu Evropské Unie. Pojem imigrant pak představuje cizince, který přichází do země, ve které si plánuje dlouhodobější pobyt. Obě tyto oblasti představují legální migraci a jsou řízeny a kontrolovány ze strany státu. Tato kontrola ze strany státu probíhá pomocí udělení či neudělení víz a pobytových oprávnění. V praxi se samozřejmě můžeme setkat také s migrací nelegální. Nelegální migrant vstupuje na území státu bez toho, aniž by pro tento vstup měl potřebná oprávnění. Nelegální migrace je úzce spojená s osobami na útěku, které často na území státu vstupují nelegálně a až v momentě uznání žádosti o azyl je jejich pobyt na území daného státu legalizován. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2022)

Další velmi specifickou skupinu osob na útěku představují nezletilé osoby, které vstupují na území daného státu bez rodičů či svých zákonných zástupců. Na základě zkušeností se postupně během let začalo pro tuto skupiny používat označení oddělené děti. Ukázalo se totiž v praxi, že nezletilí jsou sice odděleni od svých rodičů nebo zákonných zástupců, ale zároveň jsou v doprovodu ostatních členů rodiny či jiných migrantů. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2012, s. 16) Ať už je používáno první nebo druhé označení, vždy by měly státy jednat tak, aby bylo dosaženo „*sloučení rodiny, pokud je dítě bez doprovodu, a v rámci každého kroku by měla být věnována největší pozornost posouzení nejlepšího zájmu dítěte.*“ (Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu, 2020, s. 33). Dle nařízení Dublin III, které představuje legislativní oporu pro posuzování žádostí o udělení mezinárodní ochrany, by měl být co nejdříve jmenován zástupce nezletilé osoby. Ten se následně společně s příslušným orgánem daného státu snaží nalézt rodinné

příslušníky či příbuzné nezletilé osoby, a pokud je to v zájmu nezletilé osoby, zajistit jejich spojení. (Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu, 2020, s.33-36)

1.3.1 Pomoc osobám na útěku

Po vyjasnění pojmů, které se používají v problematice týkající se osob na útěku, se v následující části textu zaměřím na samotnou pomoc této cílové skupině. Pomoc osobám na útěku samozřejmě může být předmětem zájmu jak dobrovolnictví formálního, tak také neformálního. V rámci diplomové práce je předmětem zkoumání pomoc osobám na útěku, která není poskytována prostřednictvím žádné organizace. Osoby na útěku představují specifickou skupinu, která byla kvůli nebezpečné situaci ve své zemi, donucena při hledání bezpečnějšího místa pro život migrovat často velké vzdálenosti. Své domovy lidé v mnoha případech opouští náhle a nemají tak mnoho času na to, aby si cestu předem naplánovali. Není proto neobvyklé, že se na své cestě musí vypořádat s nejedním rizikem či ohrožením života. Nástrahám však osoby na útěku nečelí jen během své cesty za lepším životem. Příjezdem do přijímací země se rozbíhá nové kolo problémů. Kromě neznalosti jazyka, kultury a místních zákonů, se musí potýkat s náročným imigračním postupem, ztrátou sociálního postavení a v neposlední řadě také s diskriminací či nevlídným postojem veřejnosti v dané zemi. (Echterhoff et al., 2021, s. 106)

Pomoc osobám na útěku může být různorodá, záleží vždy na situaci a potřebách konkrétního jedince. Nejjednodušší způsob pomoci představuje darování peněz pro OOS, které následně pomoc osobám na útěku přímo zajišťují. Organizace pomáhající osobám na útěku mohou svoji činnost vykonávat buď na území státu, kam osoby na útěku dorazí, a to včetně pomoci v uprchlických zařízeních Ministerstva vnitra nebo na jednotlivých hraničních přechodech či v migračních táborech. Dle Echterhoffa a spol. (2021, s. 108) lze pomoc osobám na útěku, kromě darování finančních prostředků, dále rozdělovat na laskavost a aktivismus. Pod první typ laskavost se řadí pomoc určená osobám, které se ocitli v tíživé situaci. Dobrovolník chce přispět především k odstranění utrpení a zmírnit těžkost situace. U tohoto typu se zpravidla jedná o pomoc konkrétnímu jedinci. Zato druhý typ, kterým je aktivismus, se soustředí na celou nastalou situaci a snaží se o změnu celého systému, tak aby došlo k jeho napravení. Tato forma pomoci se soustředí na vyřešení příčin, které donutily osoby nedobrovolně opustit své domovy. Oba typy pomoci se samozřejmě mohou vyskytovat společně, byť jsou cíle, které si klade aktivismus, zpravidla časově náročnější a vyžadují dlouhodobější úsilí. (Echterhoff et al., 2021, s. 108)

1.4 Migrační krize

Pomoc osobám na útěku probíhá ve specifickém prostředí, které je obzvláště v České republice charakterizováno negativním postojem státu i většinové společnosti. Pro porozumění kontextu situace, ve které se pomoc osobám na útěku odehrává, je důležité zmínit také to, jak k migrační krizi došlo a jaké reakce následně v Evropě vyvolala. V rámci diplomové práce využívám pro tento kontext a časové období označení migrační krize, i přestože v České republice, která sloužila a slouží pro osoby na útěku především jako tranzitní země, k migrační krizi de facto nikdy nedošlo.

Porozumění kontextu, ve kterém se pomoc osobám na útěku odehrává, je důležitá pro porozumění také toho, jaká motivace vedla dobrovolníky k zapojení do této pomoci. V případě dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku je motivace obzvláště důležitá, protože dobrovolníci se angažují v oblasti, která není ze strany občanů a státu oceňována, ani vnímána ve většině případů kladně. Často musí dobrovolníci čelit vlně nepochopení. Motivace pro zapojení do pomoci osobám je však natolik silná, aby se dobrovolníci v této oblasti angažovali i přes negativní reakce.

1.4.1 Evropská migrační krize 2015

K migraci obyvatel docházelo samozřejmě vždy, počet migrujících osob se však na počátku 21. století zněkolikanásobil. Na počátku evropské migrační krize, tedy v roce 2015, vzrostl počet migrujících dokonce o 50 %. A to konkrétně na počet 65,3 milionu osob, které byly kvůli nebezpečné situaci v zemi donuceny opustit své domovy a ocitly se na útěku. (UNHCR, 2016, s. 6) Rok 2015 tedy představoval v oblasti migrace významný milník, za jehož příčiny lze označit především konflikt v Sýrii a začátek tzv. Arabského jara v roce 2010. Konflikty panující v těchto zemích však neovlivňují pouze je samotné, ale díky migraci z těchto zemí jsou citelně zasaženy také sousední země. V neposlední řadě je zasažena také Evropa, která od roku 2015 čelí silným migračním vlnám. Od vypuknutí migrační krize zamířilo do Evropy žádat o azyl 1,3 milionu osob (Pew Research Center, 2016) a počet osob mířících do Evropy se nadále zvyšuje. Dle posledních dostupných dat Eurostatu přišlo do Evropy v roce 2019 dokonce 2,7 milionu osob. (Eurostat, 2021, s. 1-2)

Eurostat (2021) dále uvádí, že každoročně většina těchto osob míří do Německa, Francie a Španělska. Nejčastěji se osoby na útěku snaží do těchto zemí dostat přes hlavní migrační trasy vedoucí přes Středozevní moře a také překročením hranic na východních

hranicích Evropy. Ministerstvo vnitra České republiky ve své čtvrtletní zprávě o migraci (2023, s.7) rozlišuje tři hlavní migrační trasy, které označuje jako západní, centrální a východní středomořské cesty. Západní středomořská cesta vede z Afriky do Španělska, a to přes Středozezemní moře nebo přes enklávy Ceuta a Mellila, které se nacházejí na území Afriky a jsou součástí Španělska. Západní cestu je možno zdolat pozemní, tak i námořní trasou. V roce 2022 byla západní cesta využívána především osobami, které přicházely z Alžírsko, Maroka a Sýrie. Druhou migrační trasou je centrální středomořská cesta vedoucí do Itálie. Středomořská cesta je od roku 2020 nejvyužívanějším způsobem cesty do Evropy. Cesta je dle dat využívána především osobami, které pocházejí z Libye, Tuniska, Egypta či Bangladéše. Třetí trasou je východní středomořská cesta, jejíž pozemní i námořní cesta vede do Řecka. Ta byla nejvíce využívána na samém počátku migrační krize v roce 2015, kdy ji pro vstup do Evropy využilo 856 723 osob na útěku. Od začátku migrační krize je pozemní trasa hlavní cestou pro přicházející osoby z Turecka. Námořní cestou se pak k řeckým ostrovům v největším zastoupení dopravovaly osoby pocházející ze Somálska, Afghánistánu a Palestiny. (Ministerstvo vnitra, 2023, s. 7–10) Ani jedna z těchto cest rozhodně nepředstavuje bezpečnou cestu za novým domovem, což bohužel potvrzují statistiky pohřešovaných nebo zemřelých osob. Evropská komise evidovala v období od ledna do srpna roku 2021 na třech hlavních trasách 2 598 pohřešovaných či zemřelých osob. Jedná se však pouze o oficiálně zaznamenaný počet, který zdaleka nemusí odpovídat skutečnosti, neboť v praxi nejsou často data vůbec evidována. (European Commission, 2021)

Osoby na útěku nejčastěji míří do západních zemí Evropské unie nebo do Skandinávie, přesto jsou však největšímu náporu vystaveny země, které jsou na migračních cestách prvními místy, kde se osoby na útěku snaží vstoupit do Evropské unie. Můžeme zde hovořit o nerovnoměrném zatížení evropských států migrační krizí. Zatímco západní státy a Skandinávie jsou cílovými místy, do kterých osoby putují přes tranzitní země jako je Maďarsko nebo Bulharsko, na druhé straně stojí téměř bez zasažení krizí například Irsko, Estonsko. (Karolewski, Benedikter, 2018, s.108) V první linii mezi tranzitními zeměmi jsou poté Řecko a Itálie. Nápor, kterému tyto země musely od začátku migrační krize v 2015 čelit, vyvolal na evropské půdě diskuzi o nutnosti posílení bezpečnosti vnějších hranic Evropské unie a také důležitosti solidarity mezi členskými zeměmi ve zvládnutí této krize. Reakcí na výzvu posílit vnější hranice byla posílena působnost Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž, která bývá zkráceně označovaná Frontex. Hlavním

úkolem agentury je ochrana vnějších hranic Evropské unie prostřednictvím monitorování situace a spolupráce se členskými i sousedními státy. Dále má Frontex za cíl přispívat „k účinnějšímu řízení migrace, ke zvyšování vnitřní bezpečnosti EU, k ochraně zásady volného pohybu osob“ (Posilnění vnějších hranice EU, 2023).

1.4.1.1 Migrační politika Evropské unie

Migrační vlna do Evropy neodhalila pouze potřebu řešit nedostatky v kontrole vnějších hranic, ale také velké nedostatky v samotné azylové politice Evropské unie. Společná azylová politika má za úkol „poskytnout každému státnímu příslušníkovi třetí země, který žádá o mezinárodní ochranu v některém členském státě, přiměřený status a zajistit dodržování zásady jejich nenavracení“ (Sandu, 2022, s. 1). O zavedení společného azylového systému bylo rozhodnuto již v roce 1999 a byl postupně zdokonalován. Během prvních let byly určeny normy podle, kterých musí členské země postupovat při rozhodování o udělení mezinárodní ochrany, azylu a statutu uprchlíka a byla zřízena databáze pro uchovávání a porovnávání otisků prstů Eurodac. (Sandu, 2022, s. 2) V roce 2003 bylo v rámci Dublinského systému přijato nařízení č. 343/2003 označované také jako Dublin II, které určilo, že ve věci žádosti o udělení azylu bude oprávněn rozhodovat jeden stát. Určení tohoto státu probíhá na základě pravidel rozdělených do pěti kategorií, kterými jsou rodinné vazby, vydané vízum či povolení k pobytu, neoprávněný vstup a pobyt, bezvízový styk či první podaná žádost o azyl, které představuje tzv. zbytkové kritérium. Stát je pověřen rozhodnout v této záležitosti na základě skutečností, které jsou zahrnuty právě do jednotlivých kategorií. Nejdříve se zohlední, zda žadatel o azyl již má v některé z členských zemí rodinné příslušníky, dále zda bylo v některé ze zemí žadateli vydáno vízum či povolení k pobytu, případně do jaké země neoprávněně vstoupil, či do jaké země vstoupil bez vízové povinnosti. Pokud není možné určit jeden stát na základě těchto kategorií, je v této záležitosti pověřen ten stát, ve kterém byla žádost o azyl podána. (Mezinárodní ochrana, 2023) Díky posledně zmíněnému kritériu je však nerovně distribuována zátěž v rozhodování žádostí na pouze malou část členských zemí Evropské unie.

Dublinský systém představuje jeden z nejdůležitějších pilířů evropské azylové politiky, protože byl ale zaveden dávno před vypuknutím migrační krize do Evropy, začala postupně sílit volání po jeho reformaci. Hlavním důvodem bylo zavedení společných norem, podle kterých bude se žadateli o azyl ve všech členských zemích Evropské unie zacházeno stejně. Cílem je především neznevýhodňovat země na základě jejich geografické polohy či toho, že mají mezi žadateli o azyl pozitivnější pověst než jiné země. Některé osoby

na útěku si některé země vybírají záměrně z důvodu většího počtu kladně vyřízených žádostí o azyl či poskytování lepších podmínek pro tyto osoby. Nejen přístup k osobám na útěku, ale i počet udělených žádostí o azyl se v jednotlivých zemích totiž značně liší. K odstranění nerovnosti i efektivnější řízení migrace by měl přispět Nový pakt o migraci a azylu, který v roce 2020 navrhla Evropská komise. Hlavním úkolem Nového paktu by mělo být také pomoci státům, které jsou migrací nejvíce zasaženy. (Reforma azylového systému EU, 2022)

Nový pakt o migraci a azylu v pomoci nejvíce zasaženým zemím přináší *„mechanismus povinné solidarity, jež umožňuje flexibilní způsob jejího vyjádření ať už prostřednictvím relokací, sponzorováním návratů nebo operativní podporou a budováním kapacit.“* (Bartovic, 2021, s. 1). Tato svobodná možnost výběru, jak se do solidarity zapojit, by měla být přijatelnou variantou především pro země, které se stavěly velmi negativně k otázce zavedení povinných relokačních kvót. O potřebě zavedení relokačního mechanismu bylo rozhodnuto v červenci 2015, kdy se Řecko a Itálie na svých územích potýkaly s velkým migračním nápoem. Hlavním přínosem zavedení kvót by mělo být *„na jedné straně zajistit ve stavech nouze spravedlivé rozdělení odpovědnosti mezi členskými státy za velká množství žadatelů, kteří jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu, a na druhé straně zajistit řádné uplatňování dublinského systému včetně úplné ochrany práv žadatelů o mezinárodní ochranu“* (Evropská komise, 2015a). V rámci tohoto mechanismu by měly být relokovány pouze ty osoby, u kterých by byla jednoznačně prokázána potřeba mezinárodní ochrany. Určena byla také pravidla pro výběr státu, do kterého by měly být osoby relokovány. Při výběru státu by měly být zohledněny jeho azylové kapacity, poměr počtu žádostí o azyl na celkový počet obyvatel, předchozí zapojení státu do azylové politiky a počet již relokováných osob. (Evropská komise, 2015a) Evropská komise dále navrhla, kromě zohlednění výše zmíněných podmínek, pro spravedlivé rozdělování příchozích nelegálních migrantů a sdílení ekonomických nákladů na jejich následné začlenění do společnosti, postupovat dle distribučního klíče. Distribuční klíč by se měl skládat ze čtyř kritérií, kterými jsou podíl počtu obyvatel dané země na celkový počet obyvatel Evropské unie, dále HDP, míra nezaměstnanosti a počet udělených azylů v období od roku 2010 do 2015. Dle Altemeyera-Bartschera et al. (2016, s. 1-4) je to právě komunita žijící v dané zemi, která do značné míry ovlivňuje postoj k vyřizování žádostí o azyl a také úspěšnou integraci osob do společnosti.

Pro úspěšné zvládnutí migrační krize zdůraznila Evropská komise potřebu úzké spolupráce všech zemí na poli azylové politiky. Zapojení do relokace osob však neprobíhalo

u všech členských států ve stejné míře a v praxi se tak projevil odlišný postoj k přijímání osob na útěku. Nejvýrazněji se v celé záležitosti zapsalo Německo, které se v čele s tehdejší kancléřkou Angelou Merkelovou k migrační krizi stavělo optimisticky a její věta „Wir schaffen das“ se stala jedním ze symbolů této éry. Kladně se k vlně příchozích osob na útěku do Evropy vyjádřil také papež František. Ve svém projevu k Evropskému parlamentu vyzdvihl především přínos plynoucí z kulturních rozdílů, který díky pomoci těmto osobám může Evropa získat, a využít ke svému budoucímu rozvoji a prospěchu. Zároveň papež František odsoudil strach z pomáhání osobám na útěku a vyjádřil značné znepokojení nad ztroskotanými loděmi ve Středozemním moři, které jsou na plavbu přes moře často vysílány ve špatném stavu nebo je přetěžována jejich kapacita ze strany převaděčů. (Quinn, 2016, s. 276)

Na stejný problém upozornila také Vysoká představitelka Evropské komise, která označila za cíl bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie „*systematické odhalování, zadržování a ničení plavidel, která převaděči využívají ... Budou podniknuty také další kroky ke sdílení a lepšímu využívání informací pro odhalování převaděčů a jejich pronásledování.*“ (Evropská komise, 2015b, s. 3). Naopak negativní postoj k celé migrační krizi zaujímají od samotného začátku státy Visegrádské skupiny (dále V4), mezi jejíž členy patří Maďarsko, Polsko, Slovensko a Česká republika.

1.4.2 Vnímání situace v České republice

Témata, která jsou spojena s osobami na útěku a především s jejich přijímáním a integrováním do společnosti, patří v České republice k velmi citlivým a zároveň negativně vnímaným. K negativnímu postoji společnosti v České republice do značné míry přispívají také média, která osoby na útěku vykreslují za potencionální teroristy a bezpečnostní hrozbu pro západní kulturu i obyvatele žijící v Evropě. Tento přístup zastává dokonce i sám stát, který se dlouhodobě k otázce přijímání osob na útěku staví odmítavě.

Změna v postoji státu i veřejnosti v České republice nastala až po vypuknutí války na Ukrajině 24. února 2022. V této době se naopak stát i veřejnost zapojily velmi aktivně do pomoci Ukrajině i osobám, které z Ukrajiny před válkou prchaly. Tato změna postoje a zapojení se do pomoci ze strany státu i společnosti byla však v oblasti migrace v českém prostředí spíše světlou výjimkou. Pro specifičnost celé problematiky ohledně pomoci Ukrajině a osobám prchajících z Ukrajiny, nebude v diplomové práci tato oblast pomoci dále

detailněji zkoumána. Pozornost této oblasti nebude věnována, i přestože v rámci Iniciativy Hlavák vznikla tzv. ukrajinská agenda určena pro pomoc právě osobám z Ukrajiny.

1.4.2.1 Postoj státu

Česká republika dokonce mezi zeměmi Evropské unie patří, co se týče pomoci osobám na útěku, k nejméně solidárním zemím. (Národní zpráva, 2016, s. 9) Za další typický znak pro Českou republiku lze označit odmítavý postoj ke společné evropské migrační politice a přijímání osob na útěku na základě povinných kvót. Což je ostatně společné pro všechny země V4. Ukončení systému povinných přerozdělovacích kvót v roce 2017 označil tehdejší český premiér Andrej Babiš za úspěch právě V4 a jejího společného vyjednávání. Andrej Babiš pak za možné řešení migrační krize prosazoval „*alternativní systém tzv. flexibilní solidarity, založený zcela na principu dobrovolnosti*“ (Novotný, Freidingerová, 2019, s. 8).

Česká republika soustavně označovala povinné kvóty za nefunkční řešení pro jednotlivé státy i samotné osoby na útěku. Také oni mají totiž své preference ve výběru státu, ve kterém chtějí žít. Přesto se Česká republika v rámci relokačního mechanismu v rámci ulehčení situace v Řecku a Itálii v roce 2015 zavázala přijmout 1100 osob a následně ve druhé části mechanismu připadla na Česko povinnost přijmout dalších 1591 osob. (Nováková, 2023) K naplnění těchto počtů se však Česku nepovedlo ani přiblížit, protože k prosinci 2017 přijala pouze 12 osob. (Karolewski, Benedikter, 2018, s.114) Na základě nesplnění těchto relokačních kvót, podala Evropská komise proti České republice, ale také Maďarsku a Polsku, žalobu za nesplnění povinností. Soudní dvůr Evropské unie žalobě proti výše zmíněným zemím vyhověl a své rozhodnutí odůvodnil tím, že „*všechny tři dotčené členské státy neplnily povinnosti plynoucí z rozhodnutí, které přijala Rada za účelem povinné relokače*“ (Soudní dvůr Evropské unie, 2020). Dle Soudního dvoru Evropské unie (2020) není možné, aby jeden členský stát přestal plnit svoji povinnost v rámci společné solidarity, pouze na základě toho, že relokační mechanismus vyhodnotí jako nefunkční.

Dalším typickým postojem pro Českou republiku je restriktivní vyloďovací a návratová politika nelegálních migrantů do zemí jejich původu. Vláda si totiž namísto snahy o přijímání uprchlíků a jejich integraci do společnosti, vytyčila jako prioritní cíl chránit vnější hranice Evropské unie a soustředit se na vyřešení příčin, které způsobují migraci osob ze zemí mimo Evropu. K vyřešení těchto příčin by měla sloužit především

zahraniční rozvojová pomoc, která se orientuje na řešení aktuálních problémů a pomoci osobám v konkrétní zemi. (Novotný, Freidingerová, 2019, s. 8) Česká republika nepodpořila ani snahy o kontrolovanou migraci, ke které na mezinárodní úrovni pod záštitou OSN vznikl nezávazný Globální kompakt pro bezpečnou, řízenou a legální migraci. Cílem tohoto kompaktu je zlepšit mezinárodní spolupráci v oblasti migrace, zajištění důstojných podmínek a dodržování lidských práv pro všechny zúčastněné skupiny a také využití migrace k dosažení cílů udržitelného rozvoje. (United Nations, 2018, s. 2-4) Česká republika patřila pouze k pěti členským zemím OSN, které kompakt nepodpořily. (Novotný, Freidingerová, 2019, s. 8)

Se zvyšujícím se počtem přicházejících nelegálních migrantů během roku 2022 se rozhodla Česká republika zavést ke dni 29. září 2022 kontroly na hranicích se Slovenskem. Ministerstvo vnitra celou záležitost označilo za „*preventivní opatření, které umožní udržet situaci pod kontrolou s cílem zabránit nelegální migraci a aktivitě organizovaných skupin převaděčů. Nelegální migrace do ČR meziročně stoupla o 1200 %. Od začátku roku 2022 policie zajistila cca 11 tisíc nelegálně tranzitujících migrantů, kteří přes Česko cestovali většinou do Německa.*“ (Zpravodajství, 2022). Zavedené opatření mělo původně platit pouze na omezenou dobu do 8. října 2022, avšak doba trvání kontrol na státních hranicích byla postupně několikrát prodloužena, a nakonec Ministerstvo vnitra opatření ponechalo v platnosti až do 4. února 2023. (Zpravodajství, 2023)

1.4.2.2 Postoj veřejnosti

Nepodporující postoj České republiky v oblasti spojené s osobami na útěku je do velké míry identický s postojem, který zaujímá také veřejnost. Nejenže se občané České republiky staví negativně k otázce přijímání migrantů, z průzkumu veřejného mínění v zemích Evropské unie z roku 2016 vyplývá také to, že pouze 23 % z nich si myslí, že by Česká republika uprchlíkům měla pomáhat. (Národní zpráva, 2016, s. 9) Podle Tiskové zprávy (2019) se můžeme u občanů České republiky nejčastěji setkat s názorem, že uprchlíci představují bezpečnostní hrozbu. V celoevropském srovnání pak občané České republiky zaujímají přední příčku v tom, že nevnímají uprchlíky jako přínos pro společnost. (Národní zpráva, 2016, s. 9)

Postoj veřejnosti k migraci je v České republice téměř identicky shodný jako postoj veřejnosti ve zbylých zemích V4. Pro všechny země V4 je typické velmi nízké procento občanů, kteří vnímají migraci jako pozitivní přínos pro zemi. U všech zemí V4 se toto

procento občanů pohybuje pod celoevropským průměrem, ve kterém 50 % obyvatel souhlasí s pozitivním přínosem migrace. Česká republika dle zkoumání Eurobarometru dopadla ze všech zemí V4 nejhůře, kdy migraci za pozitivní přínos považovalo pouze 10 % obyvatel, což je značně odlišná hodnota oproti ostatním evropským zemím. Dalším společným znakem pro všechny země V4 je to, že společnost vnímá negativně migraci osob ze zemí mimo Evropskou unii. (Novotný, Freidingerová, 2019, s. 6)

Dle zveřejněných dat z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění se k přijímání osob z Blízkého východu a severní Afriky negativně staví 81 % obyvatel České republiky. Negativně se však občané České republiky staví také k přijímání osob ze zemí zasažených válkou, a to v počtu 63 %. Pro trvalé přijetí osob ze zemí postižených válkou jsou pouze 2 % obyvatel. Názor, že by osobám mělo být umožněno dočasné přijetí do doby, než se budou moci do své země v bezpečí vrátit, zastávalo 31 % dotázaných. O problematiku spojenou s migrací osob z oblasti Blízkého východu a severní Afriky se zajímalo 57 % dotázaných. To lze podle Centra pro výzkum veřejného mínění označit za nárůst zájmu oproti předešlému měření veřejného mínění. Vnímání osob na útěku jako bezpečnostní hrozby od vypuknutí migrační krize v 2015 sice mírně pokleslo, stále se však k názoru, že osoby na útěku představují bezpečnostní hrozbu pro Českou republiku, přiklání 72 % obyvatel České republiky. Dále jako hrozbu pro evropskou bezpečnost vidí osoby na útěku 84 % dotázaných respondentů a za hrozbu pro mír ve světě je označilo 75 %. (Tisková zpráva, 2019, s. 1-4)

Nesouhlasné názory dávala společnost najevo také prostřednictvím řady demonstrací, na kterých se občané negativně vymezovali k potencionálnímu přijetí uprchlíků. V praxi se však stalo i to, že se ve stejný čas demonstrovalo proti i pro přijetí osob na útěku. (Antifa, 2015) Podporující vlnu reakcí vyvolal odmítavý postoj státu k přijetí syrských dětí v roce 2014, kdy se konala demonstrace na podporu jejich přijetí. Do čela demonstrace za přijetí patnácti syrských dětí se postavila řada neziskových organizací působících v problematice migrace, které se sdružily do Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v ČR. V otevřeném dopise vyzvaly premiéra tehdejší vlády Bohuslava Sobotku k přehodnocení odmítavého stanoviska. Celá vzniklá situace ohledně *„přijetí 15 nemocných syrských dětí včetně jejich rodin je tak podle organizátorů demonstrace minimálním gestem solidarity Česka, které stojí zcela stranou současné uprchlické krize ve světě a v Evropské unii“* (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, 2014).

Negativní postoj mezi občany České republiky je ve velké míře podporován výroky ze strany některých politiků a šířením falešných zpráv, tzv. hoaxů na sociálních sítích či řetězovými e-maily. Hoaxy jsou mezi lidmi dále šířeny bez toho, aniž by si odesílatel ověřil jejich pravost. Cílem těchto poplašných zpráv je především šířit strach a zabránit poskytování pomoci osobám na útěku. Hoaxy totiž osoby na útěku přicházející do Evropy vykreslují jako teroristy a podporovatele Islámského státu nebo jako velmi bohaté osoby, které si jakoukoliv formu pomoci z evropských zemí nezaslouží. Často je hlavním tématem hoaxů také to, že do Evropy proudí pouze muži, a proto se jedná o ekonomickou migraci. Další často šířený obsah zpráv poukazuje na to, že se v evropských městech důsledkem pobytu těchto osob zvedá počet znásilnění či to, že nezbývají peníze na péči o „naše“ lidi. V neposlední řadě se internetem šíří zprávy a upravená videa o tom, jak osoby na útěku odmítají obyčejné potraviny a v uprchlických táborech či detencích si údajně mají užívat dovolenou v luxusních podmínkách za peníze daňových poplatníků. (Uprchlíci a hoaxy, 2015) Zabránit nebo dokonce potrestat šíření těchto nepravdivých informací je však běh na dlouhou trať, a to bez záruky výsledku.

2 Empirická část

V empirické části představím metodologii výzkumu a definuji cíl práce a výzkumné otázky. Zaměřím se také na zdůvodnění výzkumné strategie, která bude v diplomové práci využita, a výběr případu. Neméně důležitou roli představuje také technika sběru dat. Získaná data z provedených polostrukturovaných rozhovorů, budou následně analyzována pomocí kódování. V rámci empirické části práce věnuji pozornost také etickým otázkám, které je během výzkumu nutno dodržet pro zachování bezpečnosti respondentů i výzkumníka a zamezit tak případnému zneužití získaných dat.

2.1 Metodologie výzkumu

Součástí diplomové práce je výzkumná část, v rámci které byly provedeny polostrukturované rozhovory s dobrovolníky, kteří se zapojili do pomoci osobám na útěku v rámci Iniciativy Hlavák a její tzv. Blízkovýchodní agendě, a to od doby jejího vzniku v roce 2015. Výsledky získané pomocí analýzy těchto rozhovorů poslouží k naplnění cíle diplomové práce a zodpovězení stanovených výzkumných otázek. Cíl práce, výzkumné otázky, výzkumná strategie, včetně výběru vzorku a výsledků analýzy provedených rozhovorů jsou detailněji popsány v následující kapitole diplomové práce.

2.1.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je porozumět tomu, jaká motivace vedla občany České republiky od roku 2015 stát se dobrovolníky v rámci Iniciativy Hlavák, která působí v oblasti pomoci osobám na útěku. Poskytovaná pomoc se odehrává ve velmi specifické oblasti, která je v České republice velkou částí společnosti vnímána silně negativně. Negativní postoj k pomoci této skupině osob na útěku je navíc doprovázen také negativním přístupem ze strany samotného státu. K tématu dobrovolnictví v oblasti osob na útěku, které pocházejí ze zemí Blízkého východu či z Afriky, nevznikají navíc žádné výzkumy. Nejenže v českém prostředí chybí výzkumy zabývající se problematikou spojenou s dobrovolnictvím v oblasti osob na útěku, ale výzkumy se nevěnují ani zkoumáním neformálního dobrovolnictví. Výsledky diplomové práce by tak mohly přispět k objasnění tématu pomoci osobám na útěku i k porozumění fenoménu neformálního dobrovolnictví. V neposlední řadě díky diplomové práci dostanou možnost být slyšeni ti, kteří se osobně na pomoci osobám na útěku podílejí.

2.1.2 Výzkumné otázky

Pro zodpovězení výzkumného cíle diplomové práce jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Co od roku 2015 vedlo občany České republiky k pomáhání osobám na útěku?
2. Proč se dobrovolníci z řad občanů České republiky rozhodli v období od 2015 zapojit do pomoci zrovna v oblasti pomáhání osobám na útěku?
3. Co vybraným dobrovolníkům přineslo neformální dobrovolnictví v případě pomáhání osobám na útěku?

2.1.3 Výzkumná strategie

Na základě výzkumného cíle diplomové práce je vhodné použít kvalitativní výzkumnou strategii. Kvalitativní strategie se totiž snaží porozumět tomu, jak na „*danou situaci, jev, fenomén, problém nahlízejí sami aktéři*“ (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 262). Což vystihuje stanovený cíl práce, tedy porozumět motivaci, která vedla vybrané jednotlivce k zapojení se do dobrovolnictví ve velmi specifické oblasti. Dalším důvodem, proč zvolit kvalitativní výzkumnou strategii je to, že hlavním cílem není „*najít a prokázat kauzální vztah mezi dvěma procesy či stavy*“ (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 108), jako by tomu bylo u kvantitativní výzkumné strategie. V rámci diplomové práce není ani stanovena hypotéza, kterou by měl výzkum za cíl potvrdit nebo vyvrátit, což je opět typické pro kvantitativní strategii. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 117)

Pro kvalitativní výzkumnou strategii není na rozdíl od strategie kvantitativní podstatné zachytit a určit míru četnosti výskytu jednotlivého jevu či chování a jednání jedinců. V neposlední řadě si kvalitativní výzkum neklade za cíl zobecňovat získané výsledky na celkovou populaci. Dalším typickým rysem kvalitativního výzkumu je přítomnost analýzy a interpretace dat během celého výzkumu. Tyto dvě části nelze od sebe oddělovat, i když se během výzkumu poměr jejich potřeby mění. Je potřeba zdůraznit také to, že samotná analýza dat ještě nepředstavuje konečný výsledek výzkumu, ale získaná data je nutné interpretovat a vysvětlit jejich význam. (Novotná, Špaček, Šťovíčková 2019, s. 418-419)

2.1.3.1 Výběr případu

Výzkumný vzorek bude tvořen dobrovolníky z řad občanů České republiky, kteří prostřednictvím Iniciativy Hlavák od jejího vzniku v roce 2015 pomáhali osobám na útěku.

První kontakt na vhodného respondenta jsem získala od vedoucí diplomové práce Selmy Muhič Dizdarevič. Další respondenti byli pro výzkum získávání technikou nabalování, známou také jako technika sněhové koule. Pro techniku nabalování je charakteristické, že výzkumník získává aktéry pro svůj výzkumu na základě toho, že od osloveného aktéra dostane doporučení na dalšího vhodného aktéra. Tato technika je používána pro výzkumy, kdy můžeme předpokládat, že aktéři se v dané oblasti výzkumu navzájem znají. Jedná se tedy o výzkum sevřené skupiny. Taková skupina sdílí stejnou zkušenost. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 297) V případě diplomové práce půjde o aktéry, kteří se zapojili od roku 2015 do neformálního dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku, a to prostřednictvím Iniciativy Hlavák. Časové období, ve kterém je motivace k neformálnímu dobrovolnictví na případu pomoci osobám na útěku zkoumána, je ohraničeno od roku 2015, tj. od vypuknutí migrační vlny do Evropy. Dotazovaní respondenti byli požádáni, aby se ve svých odpovědích zaměřovali pouze na kontext související s pomocí osobám na útěku z tzv. Blízkovýchodní agendy Iniciativy Hlavák. Pomoc osobám pocházejícím z Ukrajiny, která je druhou agendou Iniciativy Hlavák totiž probíhá za odlišných podmínek. U obou agend se navíc diametrálně liší míra zapojení státu do pomoci i postoj veřejnosti k pomáhání této cílové skupině. Zaměření se na dvě rozdílně vnímané oblasti pomoci osobám na útěku je zajímavým specifickým Inicativy Hlavák.

Respondenti pro výzkum diplomové práce byli vybíráni na základě zkušeností s dobrovolnictvím v Inicativě Hlavák, která byla díky své oficiálně neregistrované povaze vhodný vzorek pro zkoumání neformálního dobrovolnictví. Všichni oslovení respondenti z řad dobrovolníků Inicativy Hlavák žijí v Praze či v jejím blízkém okolí, tak aby se mohli zapojovat do činnosti Inicativy Hlavák, která probíhá zcela výlučně na pražském Hlavním nádraží. Iniciativa Hlavák nebyla až do ledna roku 2023 zapsanou organizací a její fungování a také zajištění chodu potřebného pro pomoc osobám na útěku, tak bylo velmi specifickou záležitostí. Iniciativa Hlavák se dle Úplného výpisu ze spolkového rejstříku (2023) zformalizovala 19. ledna 2023 na spolek. Stalo se tomu tak vlastně během psaní diplomové práce. Nastala tak unikátní a neopakovatelná situace, kdy jsem měla možnost zkoumat neformální pomoc osobám na útěku, a to v období těsně před formalizací Inicativy Hlavák na spolek.

Pomoci osobám na útěku na českém území se Iniciativa Hlavák věnuje od roku 2015 a tato pomoc je založena na čistě dobrovolné bázi. Činnost charakterizují na svých webových stránkách jako pomoc na Hlavním nádraží v Praze všem a to „*at' už tito lidé přijíždějí přímo*

ze zemí sužovaných válkou, chudobou a z dalších vážných důvodů, nebo přijíždějí na nádraží po propuštění z českých detenčních zařízení, uprchlických táborů nebo z cizinecké policie.“ (Iniciativa Hlavák, 2023). Kromě materiální pomoci ve formě oblečení či potravin, je důležité pro přicházející osoby na Hlavní nádraží zajistit jejich vyzvednutí po příjezdu na nádraží a v případě potřeby také ubytování na jednu noc. Často přicházejí osoby bez jakékoliv možnosti kontaktu se svými rodinami, proto se v rámci poskytované pomoci Iniciativa Hlavák snaží pro osoby obstarat také sim kartu či mobilní telefon. Kromě těchto aktivit se Iniciativa Hlavák věnuje také psychosociální podpoře a tlumočení do mateřských jazyků osob na útěku. Nejčastěji se dle slov Poláškové (2016) jedná o tlumočení do arabštiny, kurdštiny, perštiny, paštunštiny a urdu. Iniciativa zajišťuje také posílání materiální pomoci přímo do detenčních zařízení, kdy zadrženým osobám zasílají převážně balíčky s potravinami či jinými potřebami.

Dle informací u probíhající sbírky na Donio.cz získává Iniciativa Hlavák potřebné peníze pro výše vyjmenované činnosti prostřednictvím dárců. Vybrané finanční prostředky jsou v plné výši určeny pro podporu osob v detenčních zařízeních nebo pro potřeby osob po jejich propuštění. Dobrovolníci se tak této činnosti věnují bez nároku na jakoukoliv odměnu. (Iniciativa Hlavák, 2020) Situace se změnila po vypuknutí války na Ukrajině, kdy dobrovolníci Iniciativy Hlavák měli možnost získat od Člověka v Tísni malou finanční odměnu jako kompenzaci za čas, který věnovali dobrovolnické činnosti. Zároveň se všichni zapojení dobrovolníci zavazují plnit etický kodex. Etický kodex obsahuje společné hodnoty a zásady, kterými jsou respekt, důstojnost, nízký práh pomoci, bezpečný prostor a nehierarchické rozhodování. Na základě těchto hodnot si Iniciativa Hlavák klade za hlavní cíl zajistit pomoc všem, poskytovat ji bez rozdílů, ve stejné kvalitě, s respektem k osobám na útěku i k ostatním dobrovolníkům a pro všechny zúčastněné strany vytvářet bezpečný prostor. Poslední hodnota etického kodexu zdůrazňuje nehierarchické rozhodování v rámci Iniciativy, které probíhá v rámci kolektivu prostřednictvím rovného hlasování. (Zásady a etika Iniciativy Hlavák, 2023)

2.1.4 Technika sběru dat

Pro sběr dat byly v rámci diplomové práce použity polostrukturované rozhovory s celkem osmi respondenty, tedy neformálními dobrovolníky z řad Iniciativy Hlavák. Rozhovory byly následně doplněny o zúčastnění pozorování přímo z prostředí, ve kterém se zkoumaný jev, tj. neformální dobrovolnictví na případu pomoci osobám na útěku,

přirozeně odehrává. Přirozeným prostředím je v našem případě Hlavní nádraží v Praze, kde se ze strany Iniciativy Hlavák odehrává většina poskytované pomoci osobám na útěku.

2.1.4.1 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor je vhodný pokud chceme porozumět tomu, jak na výzkumný problém nahlízejí sami aktéři. Díky rozhovoru jsme totiž schopni získat jedinečný popis událostí a zkušeností od samotných aktérů. Pro polostrukturovaný rozhovor je charakteristické, že si výzkumník připraví okruhy či konkrétní otázky, na které se během rozhovoru aktérů ptá, pro participanty však zůstává dostatečný prostor formulovat volně své odpovědi. Největší výhodou polostrukturovaného rozhovoru pro výzkumníka je, že může pružně reagovat a dle potřeby se respondentem doptávat, zároveň má díky připravené struktuře nad průběhem rozhovoru kontrolu. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 320-322) Díky připravené struktuře rozhovoru je pro výzkumníka také snadnější data dále srovnávat a následně analyzovat.

Většina z rozhovorů proběhla formou osobního setkání s respondenty v Praze. Dva rozhovory byly z důvodu časového vytížení respondentů nebo kvůli jejich zahraničnímu pobytu uskutečněny on-line za využití videohovoru. Jeden z respondentů pak ze stejných důvodů požádal o vyplnění rozhovoru v písemné formě. Dotazník určený pro písemné vyplnění je součástí přílohy diplomové práce. Z písemného rozhovoru nejsem bohužel schopna získat data v takovém rozsahu jako tomu je u rozhovorů, které byly s respondenty provedeny osobně. Vzhledem k okolnostem, kapacitě a časovým možnostem respondenta však využiji pro analýzu data získaná písemnou formou i přes jejich limitující charakter. Časové vytížení vybraných respondentů bylo způsobeno především díky změně situace ohledně poskytování pomoci osobám na útěku, nárustu jejího objemu a její naléhavosti. Pro úplnost a lepší pochopení celé situace, ve které pomoc osobám na útěku probíhala, je proto na tomto místě důležité zmínit kontext, během kterého byly jednotlivé rozhovory provedeny.

Rozhovory s vybranými respondenty byly uskutečňovány postupně od července do prosince roku 2022. Během tohoto časového období konstantě docházelo k navyšování počtu příjíždějících osob na útěku na pražské Hlavní nádraží. Velký počet příchozích osob na útěku vyvolalo reakci ze strany státu, jejíž výsledkem bylo zavedení hraničních kontrol na státních hranicích se Slovenskem. Zavedení těchto kontrol mělo za cíl omezit počet osob překračujících státní hranice a mířících do České republiky, ve které navíc byla přeplněna

kapacita detenčních zařízení. Velký počet osob přespávajících v okolí Hlavního nádraží se nevyhnul zájmu ani ze strany médií. Situace ohledně osob na útěku na nádraží však nevyvolala ani z daleka takovou paniku ve společnosti, jako tomu bylo na začátku migrační krize v roce 2015. Podobně jako na začátku evropské migrační krize je Česká republika pro drtivou většinu osob na útěku pouze tranzitní zemí na cestě do západních zemí Evropy.

Nejenže v tomto časovém období mnohonásobně vzrostl objem poskytované pomoci, ale také její náročnost a proto bylo potřeba poskytnout pomoc ze strany Iniciativy Hlavák zefektivnit. Došlo tak k vypisování denních směn, na které se dobrovolníci přihlašují. Zároveň také byla potřeba oslovit nové nebo zapojit neaktivní dobrovolníky, sehnat tlumočníky i místa, kam by bylo možné přicházející osoby ubytovat. Naléhavost vyřešit tyto nedostatky rostla s blížícím se podzimem a chladnějším počasím, které s sebou přináší nepříznivé podmínky pro přespávání venku. Další reakcí na nastalou situaci, kdy osoby na útěku přijížděly s nejrůznějšími zraněními, je domluva o zajištění základní zdravotní péče od mediků na směnách Iniciativy Hlavák. Všechny těchto skutečností jsem mohla být svědkem při zúčastněném pozorování, které představuje druhou metodu sběru dat využitou v rámci diplomové práce.

2.1.4.2 Zúčastněné pozorování

V případě využití zúčastněného pozorování je pro výzkumníka zcela klíčové vstoupit do terénu, ve kterém se zkoumaný jev odehrává, tak aby ho mohl pozorovat v přirozeném prostředí. Samotný vstup do terénu můžeme rozdělit na část fyzickou a sociální. Fyzický vstup představuje možnost vstoupit do terénu, v němž se vyskytují zainteresovaní aktéři i daný jev, který je předmětem našeho zkoumání. Pokud se zkoumaný jev odehrává ve veřejném prostoru, není vstup pro zúčastněné pozorování do tohoto prostoru příliš obtížný, jako je tomu naopak v případě, kdy se jev odehrává v prostoru soukromém. Zajištění vstupu fyzického nám však ještě plně nezaručuje, že s námi budou chtít aktéři z okolí zkoumaného jevu na výzkumu spolupracovat. Za sociální vstup do terénu lze tedy označit takovou situaci, kdy se s námi lidé v okolí zkoumaného jevu, rozhodnou na výzkumu spolupracovat. (Gobo, 2008 cit. dle Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 357)

Za další důležitý aspekt lze v zúčastněném pozorování označit vztah a pozici samotného výzkumníka v terénu, ve kterém daný jev probíhá. Výzkumník může v rámci zkoumaného terénu být insider či outsider. O pozici insidera hovoříme v případě,

kdy sám výzkumník je jedním z členů daného terénu. V terénu se tedy výzkumník již snadno orientuje, zná se s ostatními aktéry a může se aktivně zapojovat do dění. Výhodou v takovém případě je, že výzkumník snáze proniká do terénu. Na druhou stranu je však potřeba, aby k výzkumu přistupovat s odstupem, tak aby mu neunikly detaily, které pro něho mohou představovat díky jeho znalosti prostředí přirozenou věc. Pokud nemá výzkumník k terénu přístup, tj. jedná se o outsidera, je důležité, aby si z prostředí získal osobu, která má „moc výzkum povolit, či naopak nepovolit. Takoví aktéři se nazývají jako dveřníci (*gatekeepers*).“ (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 359).

Výsledkem zúčastněného pozorování je zápis v písemné podobě, který je následně podroben analýze a získaná data interpretována. Je však potřeba data získaná prostřednictvím zúčastněného pozorování vnímat jako „*subjektivní interpretaci zkoumané reality*“ (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 373), kterou každý výzkumník reprezentuje dle sebe. Není totiž v silách výzkumníka věnovat svoji pozornost všemu, co se ve zkoumaném terénu v daný okamžik děje, a tak je výsledek získaný prostřednictvím zúčastněného pozorování subjektivní. Mé zúčastněné pozorování proběhlo v rámci jedné ze směn Iniciativy Hlavák přímo na místě poskytování pomoci osobám na útěku na Hlavním nádraží v Praze. Za hlavní přínos možnosti účastnit se směny, bych označila získání celkového pohledu do fungování organizace přímo v jejím přirozeném prostředí. Na směně jsem mohla být několikrát svědkem pružnosti neformálního dobrovolnictví a s tím souvisejících výhod, které umožňují okamžitě dle potřeb reagovat na situace vzniklé na každé směně. V neposlední řadě jsem pak díky zúčastněnému pozorování získala také kontakt na jednoho z respondentů a jeho souhlas s uskutečněním rozhovoru.

2.1.5 Analýza dat

Po provedení rozhovorů se všemi respondenty a zúčastněném pozorování na jedné ze směn Iniciativy Hlavák, přichází na řadu analýza získaných dat. Prvním krokem proto, aby bylo možné data z rozhovorů analyzovat, je potřeba nejdříve každý audiozáznam pořízený během rozhovoru přepsat do písemné podoby. Vizualizace dat je důležitá pro možnost je dále pročitat a pracovat s nimi. Během fáze pročitání je vhodné pořizovat si poznámky, které nás k jednotlivým částem napadají a pomohou nám dojít k naplnění výzkumného cíle a zodpovězení výzkumných otázek. Další fází je v rámci analýzy redukce dat, kdy postupně zjišťujeme, která z dat pro náš výzkum budou klíčová a která nikoliv. Redukce dat je důležitou fází, protože během kvalitativního výzkumu vzniká velké množství

dat, a ne všechna z nich jsou pro náš výzkum relevantní. Po identifikaci dat, která jsou pro nás důležitá, přichází na řadu porovnání dat mezi sebou navzájem a jejich pojmenování. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 421-423)

Pro analýzu dat získaných během rozhovorů je v diplomové práci využito otevřené kódování. Otevřené kódování představuje postup, kdy během pročitání získaných dat přiřazujeme jednotlivým částem textu kód, který danou část vystihuje. Na základě těchto kódů je poté možné data získaná z jednotlivých rozhovorů navzájem porovnávat, hledat v nich podobnosti, ale také rozdílnosti. Pro možnost srovnání získaných dat z jednotlivých rozhovorů je proto důležité jednotlivé kódy volit pečlivě, tak aby měly co možná největší vypovídající hodnotu a vystihovaly jejich význam. Následně jsou vytvořené kódy z analýzy seskupeny dle vzájemných vztahů do kategorií, které jsou kódům nadřazeny. Díky vytvořeným kategoriím nám ve výzkumu vyvstanou témata, která se u jednotlivých respondentů opakují.

V rámci diplomové práce je využit induktivní způsob, pro který je typické, že kódy vznikají až během samotného procesu kódování a nejsou tedy předem stanoveny za využití teorie. Pro kódování a analýzu dat jsem v rámci diplomové práce zvolila metodu analýzy „v ruce“, během které jsou kódy zapisovány přímo nad daný úsek v textu na papíře. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 430-438) Pro důležitá data a také u dat, u kterých se výpovědi některých respondentů shodovaly nebo naopak rozcházely, jsem zvolila barevné zvýraznění, tak abych při dalším pročitání rozhovorů data snadněji našla a mohla s nimi dále pracovat.

2.1.6 Etické otázky

Co se týče etických aspektů výzkumu, je samozřejmě nutné vybrané respondenty před zahájením polostrukturovaných rozhovorů seznámit se samotným výzkumem, jeho cílem, účelem a také shromážděním a uchováváním dat. S ohledem na citlivost zkoumaného tématu je více než vhodné, získaná data anonymizovat, tak aby nebylo možné jednotlivé respondenty podle odpovědí identifikovat. Jedním z hlavních požadavků, který je v rámci etiky výzkumu na výzkumníka kladen, je zamezit tomu, že budou výsledky výzkumu zneužity a ochránit jeho účastníky, a to nejen respondenty, ale také samotného výzkumníka. Dále není možné se v rámci výzkumu domáhat odpovědi a je zapotřebí respektovat soukromí každého z účastníků, jeho právo odmítnout odpovědět na otázku či dokonce odmítnutí účastnit se výzkumu. (Novotná, Špaček, Šťovíčková, 2019, s. 63-66)

Před začátkem rozhovoru byli oslovení respondenti seznámeni také s nahráváním rozhovoru pro jeho další možné písemné přepsání a zároveň byli ujištěni, že pořízená audio nahrávka nebude nikde šířena a bude sloužit pouze pro účely diplomové práce. Pro zajištění anonymizace odpovědí jednotlivých dobrovolníků je v práci u citování odpovědí využito označení *Respondent* a náhodně přidělené číslo. Pro využití takového označení jsem se rozhodla především s cílem zabránit tomu, aby respondentovi náhodně přidělené jméno, nebylo zároveň skutečným jménem jiného dobrovolníka, který se výzkumu nezúčastnil.

3 Výsledky výzkumu

V této část diplomové práce se budu věnovat výsledkům, které vzešly z analýzy získaných dat díky porovnávání a hledání vzájemných vztahů a vazeb mezi vytvořenými kategoriemi kódů. Tyto kategorie mi pomohou nalézt odpovědi na výzkumné otázky a naplnit cíl diplomové práce, kterým je porozumět motivaci, která vedla jednotlivé dobrovolníky Iniciativy Hlavák k zapojení se do pomoci osobám na útěku. Kategorie kódů mi kromě motivace pomohou objasnit také přínosy a negativa, které si ze zapojení do pomoci osobám na útěku dobrovolníci odnášejí.

Jednotlivé motivace, které dobrovolníky vedou k angažování se v oblasti pomoci osobám na útěku, a přínosy a negativa, které získali díky zapojení se v této oblasti prostřednictvím Iniciativy Hlavák, jsem zjišťovala u osmi respondentů. Základní informace o těchto respondentech jako je jejich pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání jsou znázorněny v *Tabulka 1*. Pro zachování anonymity respondentů je také v této tabulce použito pouze označení Respondent a číslo, které každému z respondentů bylo náhodně přiděleno.

Tabulka 1: Údaje o respondentech

Označení	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání
Respondent č. 1	žena	29	magisterské
Respondent č. 2	žena	17	základní
Respondent č. 3	muž	69	doktorské
Respondent č. 4	muž	33	maturitní
Respondent č. 5	žena	38	magisterské
Respondent č. 6	žena	38	bakalářské
Respondent č. 7	muž	32	bakalářské
Respondent č. 8	žena	57	magisterské

Zdroj: zpracováno autorkou

Výběr vhodných respondentů proběhl metodou sněhové koule, kdy jsem od jednotlivých respondentů získávala kontakt na další dle jejich usouzení vhodné dobrovolníky. Jediným kritériem tak bylo, aby se respondent zapojoval do pomoci osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák v rámci její tzv. Blízkovýchodní agendy.

Protože nebyla stanovena žádná další kritéria ohledně věku či vzdělání můžeme si dle dat v tabulce 1 všimnout řady rozdílů mezi jednotlivými respondenty. Vzorek pro výzkumnou část tvoří pět žen a tři muži, jejichž věkové rozpětí je ve věku od 17 let do 69 let. Také nejvyšší dosažené vzdělání respondentů má široké rozmezí, a to od základního po vysokoškolské – doktorské. Základní vzdělání však souvisí s věkem respondenta, který byl v době rozhovorů ještě studentem na střední škole. Výsledky diplomové práce získané pomocí analýzy dat však nemají v žádném případě za cíl zobecňovat získané výsledky na celkovou populaci. Přiložené tabulka má tak sloužit pouze jako informativní zajímavost o respondentech, se kterými jsem vedla rozhovory.

3.1.1 Motivace k zapojení do pomoci osobám na útěku

Během analýzy rozhovorů vyvstaly kategorie kódů vztahující se k jednotlivým motivacím, které dovedly osm oslovených respondentů k zapojení se do pomoci osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák. Vzniklé kategorie kódů jsou důležité pro zodpovězení první a druhé výzkumné otázky. Tyto otázky totiž zkoumají to, jaká motivace vedla občany České republiky od roku 2015 k pomáhání osobám na útěku a zároveň důvody pro zapojení se ve velmi nepopulární oblasti v českém prostředí.

Kódy z jednotlivých rozhovorů byly navzájem porovnány a seskupeny do devíti kategorií, které jsou dále v práci blíže popsány. Těmito kategoriemi jsou osobní hodnoty a přesvědčení, nesouhlas s postojem státu a selhání státu v poskytování pomoci osobám na útěku, vymezení se vůči postoji většinové společnosti, nezastupitelnost činnosti Iniciativy Hlavák, vztah dobrovolníka k oblasti pomoci, zájem porozumět problematice a udělat si vlastní názor, vyzkoušet si něco nového, osobní sympatie, a pocit privilegovanosti a provinění. Některé z kategorií kódů se opakovaly napříč rozhovory, některé kódy byly naopak zmíněny pouze u menšího počtu respondentů či dokonce pouze u jednotlivců.

Důležité je také zmínit pouze nízkou shodu vzniklých kategorií ve vztahu k rozdělení motivací, tak jak s nimi pracuje VFI. Shoda byla nalezena v případě funkce hodnotové s kategorií zahrnující osobní hodnoty a přesvědčení, dále u funkce porozumění s kategorií se zájmem porozumět problematice a udělat si vlastní názor či s kategorií vztahu dobrovolníka k oblasti pomoci. Za poslední shodu s VFI lze považovat funkci protektivní s kategorií zahrnující pocit privilegovanosti a provinění. Další shody motivací vedoucí oslovené respondenty k pomáhání osobám na útěku v neformálním prostředí Iniciativy Hlavák s přístupem rozdělení motivací podle VFI nebyly nalezeny.

3.1.1.1 Osobní hodnoty a přesvědčení

Osobní hodnoty a přesvědčení byly zmíněny během rozhovorů téměř všemi vybranými respondenty a představují tak jednu z primárních motivací na základě, které se rozhodli zapojit do pomoci osobám na útěku. Mezi zmiňovanými hodnotami byly především „*víra v ideály rovnosti, solidarity a humanity*“ (Respondent č. 5). Přesvědčení o nutnosti nediskriminovat osoby na útěku v poskytování pomoci se naprosto rozcházel s názorem většinové společnosti i státu. Oba se k poskytování pomoci a jakémukoliv přijímání osob na útěku do České republiky stavěly velmi negativně. Negativně byly osoby na útěky vykreslovány také v médiích. S takovým postojem však naopak nesouhlasili oslovení dobrovolníci z Iniciativy Hlavák.

„No, mně to přišlo prostě hodně předsudečný, hodně rasistický a tím spíš jsem si říkala, že prostě nechci všechny házet do jednoho pytle, že ty média to vykreslovaly, že to je prostě banda teroristů. A pak z druhé strany máte ten názor, že to budou nějaký jako normální lidi, muži a ženy, asi i nějaký děti, a že přece každý nemusí být džihádista. A jenom, protože je někdo ze Sýrie, tak jako co, tak to z někoho automaticky přece nedělá horšího člověka. Takže takovej ten pocit, jako něco rovnostářskýho ve mně nechtělo přijmout, že by ty lidi měli být odsouzený k tomu, že se na ně budem dívat skrz prsty.“ (Respondent č. 6)

„Myslím si, že to tak je, že všichni bychom si měli pomáhat. Že všichni by si měli pomáhat jako bez rozdílu, že je jedno, kdo je na druhé straně. A to jak na základě toho z jaký země je, jakou má barvu kůže, nebo jaký má vzdělání prostě nebo jaký má rodiče nebo jakou má i minulost, třeba něco špatného udělal v minulosti.“ (Respondent č. 7)

Respondenta č. 8 vedle smysluplnosti samotné pomoci inspirovalo k pomáhání životní příběh manžela, který se během života zasazoval o lidská práva. Zapojení do pomoci osobám na útěku tak vnímal jako možnost a svoji vhodnou příležitost, jak přispět k naplňování hodnot, které jsou pro oba společné a součástí jejich životů.

„Ještě taky manžel jako disident, ktorej prostě za lidský práva vždycky bojoval, byl ve vězení a jako i hodně se zajímal i právě o zahraniční disent a dělal spolupráci s ním. Tak to je takový pro mě no morální, že jsem ho vlastně za to vždycky obdivovala, a takhle jsem si říkala, že i já můžu vlastně pomoc. Myslím, že se má v tomhle smysl spojovat.“ (Respondent č. 8)

Vedle osobních hodnot zmiňovali vybraní dobrovolníci během rozhovorů také svá přesvědčení o tom, že pomáhat osobám na útěku je potřeba. Tuto potřebu pomáhat identifikovali buď jako vnitřní pocit, který je k pomoci vede, nebo jako svoji povinnost. Povinnost pomoci cítí k osobám, které do České republiky prchají ze země postižené válečným konfliktem, nikoho v cizí zemi neznají a nemají zajištěny základní potřeby, jako je jídlo a pití či bezpečné místo pro přespání.

„No, já mám prostě takovej divnej jako vnitřní pocit, že je to jako potřeba udělat no.“ (Respondent č. 1)

„Jsou tady uprchlíci, potřebujou někde přespát, je u nich v zemi válka, tak je prostě moje povinnost jim pomáhat. Tak já jsem to bral jako povinnost, skoro prostě. Prostě jsme jim museli pomoci. Vždycky, když je válka, tak je podle mě potřeba takhle si pomáhat navzájem.“ (Respondent č. 7)

„Pokud někdo potřebuje pomoc, je v cizí zemi, je mu zima, nemá kde bydlet, nemá co jíst a já můžu, tak to určitě udělám.“ (Respondent č. 8)

Respondent č. 3 doplňuje, že není dostačující si pouze myslet nebo mít přesvědčení o tom, že je pomoc osobám na útěku potřeba, ale je nutné proměnit tuto myšlenku a slova v činy. A právě rozhodnutí zapojit se do dobrovolnictví v Iniciativě Hlavák byla pro Respondenta č. 3 možnost, jak tento názor přeměnit ve skutky.

„Že je potřeba těm lidem pomáhat. A když si myslím, že je potřeba těm lidem pomáhat, že bych měl pomáhat a nejenom si myslet, že by se jim mělo pomáhat.“ (Respondent č. 3)

V neposlední řadě pak díky zapojení se do dobrovolnictví v Iniciativě Hlavák mohou být dále šířeny do světa hodnoty jako je humanismus, rovnost či podpora lidskosti, které respondenty do pomoci přivedly. Šířením těchto hodnot se pak dle Respondenta č. 4 sám podílí na šíření politiky dobrého chování a vytváření takového světa, ve kterém by chtěl sám žít.

„Tím posíláme nějakou jako politiku dobrýho chování, jako pohostinství nebo něco takovýho. Prostě jakoby otevřená náruč do světa, nebo tak jakože vytvářím svět nebo spoluvytvářím ten svět takovej, jakej bych ho chtěl mít.“ (Respondent č. 4)

To, že zapojení dobrovolníci vysílají do světa tyto hodnoty, a navíc se jimi sami řídí, má dle názoru Respondenta č. 8 významný podíl na úspěchu a dlouhodobém fungování Iniciativy Hlavák.

„A očekávání ... no, že spíš bych řekla, že jsem nečekala, že to bude trvat tak dlouho, že ta Iniciativa bude takováhle dlouhodobá. (...) A to ukazuje tu ... tu hodnotu toho, co děláme, že je úplně jasný, co společně je náš cíl. A že jakoby vyznáváme všichni tyhle hodnoty a fakt se jich držíme.“ (Respondent č. 8)

Zároveň však dodává, že na začátku svého zapojení do neformálního dobrovolnictví si nepředstavoval, že bude potřeba poskytovat pomoc osobám na útěku od roku 2015 téměř nepřetržitě.

3.1.1.2 Nesouhlas s postojem státu a selhání státu v poskytování pomoci osobám na útěku

Dalším zmiňovaným důvodem pro zapojení do dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku byl nesouhlas s postojem, který stát zaujal k přijímání osob na útěku, a jeho neangažování se v poskytování pomoci těmto osobám. Selhání státu v otázce poskytování pomoci, ke kterému dochází soustavně od začátku migrační krize v Evropě od roku 2015, bylo dotázanými dobrovolníky vnímáno velmi negativně. Stejně tak nesouhlasili s výroky českých politiků směrem k osobám na útěku, doplněné o neochotu podílet se na jakékoliv mezinárodní spolupráci v rámci této problematiky. Zapojení do Iniciativy Hlavák proto vnímali jako možnost, jak se vymezit vůči postoji České republiky.

„Především šlo u mě o vymezení se vůči negativním postojům politiků a společnosti a demonstrativní odmítání rasismu a xenofobie prostřednictvím aktivní pomoci lidem v nouzi.“ (Respondent č. 5)

„Já jsem nesouhlasil v té době prostě s vládou, která nastavila nějakou tu nulovou toleranci pro příjem uprchlíků a nulovou toleranci pomáhat těmhle lidem a nikdo je nechtěl přijímat.“ (Respondent č. 7)

„Vždycky jsme to říkali, že vlastně pomáháme, protože stát nepomáhá. Stydíme se za ty řeči politiků. Stydíme se za to, že prostě nejsme schopni umožnit ten humanitární koridor tak, jak to prostě by vyžadovalo.“ (Respondent č. 8)

Kromě vyjádření nesouhlasu s postojem státu, chtěli dotázaní dobrovolníci svoji aktivní pomocí přispět k zakrytí mezer v nefunkčním systému, které vznikají důsledkem represivní politiky státu či absencí ochoty podílet se na pomoci. Existenci těchto mezer pak také vnímají vybraní respondenti jako jeden z důvodů vzniku a fungování Iniciativy Hlavák, která svojí činností tyto mezery zakrývá. Zároveň považují celý vzniklý problém v oblasti pomoci osobám na útěku za výsledek neochoty ze strany státu situaci jakkoliv řešit a celou problematiku pokládají ze strany státu za zbytečně či dokonce uměle vytvořenou.

„Ten příběh, se kterým to vznikalo, že vlastně tady byli zadržovaní lidi, pak proběhlo to, že je mají propustit ve velkém, tak to bylo takový aha a někdo domyslel, co se bude dít pak? Aha, no nedomyslel. Protože ty lidi propouštěli vlastně bez peněz, kolikrát i bez toho, co jim na začátku zabavili a bylo jasné, že ty lidi nebudou mít ani co jíst a pít nebo na to, aby pokračovali v cestě. Takže to byl spíš nějaký otazník jako, co ty lidi ... jestli potřebují nějakou pomoc, jestli můžu já nějak pomoc.“ (Respondent č. 6)

„My máme vlastně pocit, že tady ta všechna věc, co tady děláme, vlastně by nemusela být, kdyby tady nebyly ty represivní politiky toho státu. Takže my vlastně nebojujeme s nějakou jako reálnou situací, ale řešíme situaci, která je úplně jako artificiální, úplně jako government made.“ (Respondent č. 4)

„Já nemám potřebu tolik pomáhat na místech, které jsou vlastně ošetřeny asi jakoby tou oficiální cestou.(...) A tak vlastně tam když to funguje, tak asi není potřeba pomáhat, jako když to ten stát umí a je spíš potřeba jít do těch věcí, který ten stát nechce dělat, anebo to neumí dělat anebo to nevidí třeba, že to je problém. Zaplnit ty prázdná místa.“ (Respondent č. 7)

Při zakrývání mezer v systému však Respondent č. 3 upozorňuje na omezené možnosti, které dobrovolníci i přes veškerou jejich snahu v poskytování pomoci mají. Tato limitace je způsobena především díky nepříznivě nastavenému systému k osobám na útěku ze strany státu. Navíc Respondent č. 3 poukazuje na to, že by mohla být pomoc těmto osobám více efektivní v případě, že by se do ní stát sám aktivně zapojil.

„Že by se těm lidem mělo pomáhat víc, a že vlastně děláme něco, co by mohl dělat stát daleko účinněji.“ (Respondent č. 3)

Respondent č. 1 si je vědom začarovaného kruhu, ke kterému může docházet u zaplňování mezer v systému. Díky tomu, že je stát v pomoci osobám na útěku zastoupen

činností Iniciativy Hlavák, nemusí se dle Respondenta č. 1 v této oblasti aktivněji angažovat a snažit se o nápravu nefunkčního systému poskytování pomoci.

„S těma dírama v systému, to je taky hrozně problematický, že to je taková ta jako věčná otázka, že když člověk ty díry zakrejš, tak pak ten systém je nemusí řešit.“
(Respondent č. 1)

Zakrývání mezer v nefunkčním systému, tak na jedné straně může být dle Respondenta č. 1 motivací pro zapojení se do pomoci osobám na útěku. Na druhé straně by však dle jeho slov mělo být hlavním cílem všech podobných iniciativ, které působí v zakrývání mezer v systému, zaniknout. Respektive dosáhnout nápravy systému, tak aby již činnost Iniciativy Hlavák nebylo potřeba vykonávat, a systém poskytoval potřebnou pomoc osobám na útěku plnohodnotně sám.

*„Já mám pocit, že vrcholným cílem každý takovýhle iniciativy jako jsme my, by mělo být zaniknout. Jakože ideálně, protože prostě kdyby ten systém nebyl takhle jako ***** jak je, tak my vůbec nemusíme nic dělat. (...) Že je to k vzteku, jak člověk vidí, jak ty věci nefungují úplně zbytečně. Že by stačilo prostě trochu nějaký politický vůle a trochu to jako nastavit tak, aby tam ta díra nebyla, aby my jsme tam nemuseli být.“* (Respondent č. 1)

3.1.1.3 Vymezení se vůči postoji většinové společnosti

Nejenže oslovení dobrovolníci nesouhlasí s postojem státu a vnímají jako selhání jeho nezapojení se v oblasti pomoci osobám na útěku, zároveň kromě státu viní ze selhání také společnost. Postoj většinové společnosti v České republice totiž do značné míry kopíruje negativní postoj státu. Proto se vedle vymezení se vůči státu, jako jednoho z motivů pro zapojení se do Iniciativy Hlavák, objevilo také vymezení se vůči chování a postoji většinové společnosti.

Zapojení se do pomoci v rámci Iniciativy Hlavák považuje Respondent č. 4 za příležitost, jak se aktivně distancovat od názoru většinové společnosti. A zároveň svým zapojením do pomoci demonstrovat to, že ne každý občan České republiky zaujímá k pomoci osobám na útěku negativní či odmítavý postoj.

„Tak si myslím, že tohle je hrozně příležitost, jak to změnit. Že ne všichni tady mají takovej mindset, že tady uprchlíci nemají co dělat. A ať se postarají sami o sebe.“

Že jim je jedno, že jim je zima nebo tak ... a že máš hlad. A že takovýhle tady nejsme všichni prostě.“ (Respondent č. 4)

Také Respondent č. 3 nesouhlasil s negativním postojem většinové společnosti k pomoci osobám na útěku. Zapojení se do dobrovolnické činnosti v rámci Iniciativy Hlavák mu tak připadalo jako vhodný způsob, jak negativní postoj většinové společnosti vyvážit.

„Tak možná právě proto, že jsem chtěl to nějak vyvážit, to negativní vnímání.“
(Respondent č. 3)

3.1.1.4 Nezastupitelnost činnosti Iniciativy Hlavák

Nenahraditelnou roli, kterou v pomoci osobám na útěku činnost Iniciativy Hlavák představuje, si uvědomuje a během provedených rozhovorů zmínila většina dotázaných respondentů. Tato nezastupitelnost Iniciativy Hlavák v oblasti pomoci osobám na útěku byla zároveň jednou z motivací, na základě které se vybraní respondenti rozhodli do pomoci zapojit. Jedná se totiž o velmi specifickou pomoc, kterou v České republice neposkytují jiné organizace.

„Velmi smysluplná činnost, kterou nezajišťuje žádná jiná oficiální organizace.“
(Respondent č. 5)

Problematicke osob s migrační zkušeností se věnují i jiné neziskové organizace. Ty se však zabývají dle slov Respondenta č. 1 především právníčkou stránkou problému. Pomoc přímo na Hlavním nádraží v Praze, tedy přímo v prostředí, ve kterém se odehrává příjezd osob na útěku, je pokryto pouze činností Iniciativy Hlavák. Možným důvodem jedinečnosti činnosti Iniciativy Hlavák může být podle Respondenta č. 1 fakt, že na vyzvedávání osob na Hlavním nádraží a poskytování zde základní pomoci příjíždějícím osobám není vypisován grant, ze kterého by mohly organizace čerpat finanční prostředky.

„Já jsem Iniciativu vždycky vnímala jako takovej jedinej subjekt, který se jako tomudlectomu tématu věnuje. Jako na téhle úrovni jsou samozřejmě neziskovky, který to řeší na právní úrovni a ty dělají prostě různé kurzy. Ale todlecto prostě přijel člověk, jdem pro něho na nádraží, to nikdo jinej nedělá, protože na to ti grant, nedaj že jo (smích).“
(Respondent č. 1)

Jedinečná činnost Iniciativy Hlavák, která nemá v českém prostředí zastoupení, a specifická oblast pomoci však s sebou nese také úskalí. A to především nepopularitu a neochotu podílet se na pomoci osobám na útěku ze strany většinové společnosti. Dalším důvodem pro zapojení se do činnosti Iniciativy Hlavák, tak bylo také vědomí nenahraditelnosti samotných osob ochotných se do pomoci zapojit.

Respondent č. 4 tuto nepopularitu oblasti ve většinové společnosti přisuzuje tomu, že „*je to nesexy téma.*“ (Respondent č. 4). Tato slova vysvětluje tak, že pomoc osobám na útěku z Blízkého východu či afrických zemí není v české společnosti příliš lukrativní a oblíbenou oblastí, která by přitahovala davy lidí ochotných zapojit se do dobrovolnictví. Právě o to důležitější je pro něho samotného zapojení se v této oblasti. Kromě nenahraditelnosti Iniciativy Hlavák vnímají oslovení respondenti za nenahraditelné i samotné dobrovolníky zapojené v rámci Iniciativy.

„Tak mi to přijde důležitý právě, že těch lidí tady takových tolik není, tak jako prostě, že tady to je zrovna to, co bych měl dělat.“ (Respondent č. 4).

„Když to přestaneme dělat, a to nás nechci jako stavět do nějaký role, že to jako strašně zachraňujeme, ale jako vzhledem k tomu, že to fakt nikdo jiný nedělá, tak se to těžko dá přestat dělat, že víš, co to bude znamenat, když to přestaneš dělat no.“ (Respondent č. 1).

„Jsem si říkal, že v těch jiných oblastech, třeba se najde víc lidí ochotných pomáhat.“ (Respondent č. 3)

Nenahraditelnost činnosti Iniciativy Hlavák a jejich dobrovolníků přináší také vědomí toho, že je s osobami na útěku postaráno s respektem a úctou. Respondent č. 2 díky své osobní zkušenosti s fungováním Iniciativy Hlavák má pocit klidu, že jsou osoby na útěku v dobrých rukou, i v případě, kdy se zrovna sám nemůže zapojit na směně.

„A mít ten pocit, vlastně, že vím, co se s nima děje. Vlastně, že to je všechno v pohodě, když už nemůžu jako vyloženě pomáhat každé den, tak chci vědět, že aspoň jsou v dobrých rukách.“ (Respondent č. 2)

3.1.1.5 Vztah dobrovolníka k oblasti pomoci

Silným motivem pro zapojení se do Iniciativy Hlavák byl u některých oslovených dobrovolníků jejich dlouhodobý vztah k oblasti, ve které se pomoc odehrává. Tento vztah

vznikl u jednotlivých respondentů buď na základě jejich osobní zkušenosti ze zahraničí, pobytem v zahraničí, dále ve spojitosti s oborem jejich studia či předchozí i souběžné dobrovolnické zkušenosti zaměřující se na podobnou či stejnou problematiku.

K pomáhání osobám na útěku tak motivovala respondenty mimo jiné i jejich vlastní zkušenost, kdy se ocitli v cizí zemi a někdo jiný jim nabídl pomoc v situaci nouze. Byl to právě pobyt v zahraničí, odkud si Respondent č. 4 odvezl vlastní zkušenost s pomocí od cizích lidí na základě, které si uvědomil to, že by i on sám chtěl „*pomáhat lidem, který nikdo nezná anebo kterej ten člověk, co jim poskytuje pomoc nezná.*“ (Respondent č. 4).

Také Respondent č. 8 čerpá ze svých zkušeností z cestování po zahraničí. Pomoc osobám přijíždějících do České republiky je pro něho proto přirozenou záležitostí. Prostřednictvím pomoci osobám na útěku vrací dobrý skutek a osobní zkušenost, kterou sám získal během cestování v zahraničí, kdy s rodinou potřeboval a dostal pomoc od jiných.

„Pro mě to bylo naprosto jasný, normální. My jakoby celý život i s dcerami jezdíme do celého světa, byli jsme v arabských zemích, v Americe, prostě po celém světě a vždycky jsme se setkali s tím, že nám někdo pomáhal, když jsme potřebovali. A to je úplně pro mě to základní, já vlastně vracím to, co jsem dostala od jiných lidí. Takže jsem se do toho vůbec nemusela nutit a přišlo mi to na prousto přirozený.“ (Respondent č. 8)

Vztah k oblasti pomoci osobám na útěku je propojen také s oborem studia. Kdy například Respondenta č. 2 k angažování se v rámci Iniciativy Hlavák přivedlo zaměření studia společně s osobním nastavením a orientací na pomoc specifické skupině osob, která není pro většinu populární cílovou skupinou.

„Protože já studuji jako sociální činnost, psychologii, pedagogiku, a tak a já jsem vždycky pomáhala lidem. A vlastně těm lidem, který byli vždycky tak jako divný pro ostatní, tak pro mě byli úplně úžasný a mně se hrozně líbí, jakoby jít proti davu.“ (Respondent č. 2)

U Respondenta č. 1 bylo motivem pro zapojení se kombinace výše zmíněných skutečností. Disponoval totiž již před zapojím do Iniciativy Hlavák zkušeností s neformálním dobrovolnictvím zabývajícím se problematikou osob na útěku. Dlouhodobý vztah oblasti byl podpořen také díky oboru studia, které se zaměřovalo na oblast Blízkého východu. Respondentovi č. 1 nechyběl ani zájem o téma, chuť vzdělávat se v dané problematice a aktivně se podílet na řešení daného problému.

„Já se vlastně věnuju nějak jako Blízkému východu (...) že je to prostě téma, který mě nějakým způsobem vždycky zajímalo i jako teoreticky (...) je to prostě nějaký asi trochu jako na neracionální rovině, ale vždycky jsem vlastně cítila, že tohle je nějaký jako téma, kterým bych se chtěla zabývat, ale současně ho nějak i prakticky řešit.“ (Respondent č. 1)

Vztah k problematice spojené s osobami na útěku dokazuje míra aktivity zapojení Respondenta č. 8 nejen v Iniciativě Hlavák, ale také v rámci jiných iniciativ, neziskových organizací či prozkoumávání oblasti na vlastní pěst. Respondent č. 8 se totiž do pomoci zapojil přímo v jednom z uprchlických táborů Morii, angažoval se v boji za přijetí syrských dětí do České republiky či to, že projel migrační trasu vedoucí od Balkánu, aby mohl podat report o situaci na této trase a v migračních táborech, které jsou její součástí.

„No pak jsem ještě byla teda na Lesbosu párkrát. (...) A tam jsou různé neziskovky, přes který jsme pracovali, protože tam člověk se do tý Morii, do toho tábora jinak nemohl dostat, takže jsem tam pomáhala přes Home for all. A několikrát jsem tam takhle na tejdén byla, a to jsme jako vyložené jezdili a třeba se vařilo jídlo a jezdilo se do tábora a dávalo se jídlo lidem, kteří měli nějakou dietu, těhotným ženám, malým dětem, protože tam s tím jídlem to taky bylo hodně špatný.“ (Respondent č. 8)

„A ještě jsem byla ve skupině Češi pomáhají, což je zase taková skupina, která když jsme se snažili o těch padesát syrských dětí, aby je český stát přijal. To je další taková vlastně kauza, kdy jsme bojovali proti státnímu molochu. Jestli to nejde, aby jsme prostě přijali takhle děti. No, což nedopadlo.“ (Respondent č. 8)

„Takhle, já jsem s manželem projela celou balkánskou trasu po jednotlivých těch táborech, a to jsme jako soukromý osoby prostě projížděli, abysme věděli, a abysme sepsali tu trasu i kam ty lidi, kam ty proudy jdou, kde jsou jaký problémy, jako jak to probíhá.“ (Respondent č. 8)

Blízký vztah a zápal pro danou problematiku je tak důležitým faktorem nejenom pro zapojení se, ale také pro to, aby dobrovolník u poskytování pomoci dlouhodobě vydržel. Důležitost nadšení a zájmu o téma vyzdvihuje také Respondent č. 1.

„Já si obecně myslím, že tam člověk musí mít aspoň 50 % nějak sebe, jinak prostě vyhoří a nebude to dělat, jako že ho to nějak jako naplňovat musí.“ (Respondent č. 1)

3.1.1.6 Zájem porozumět problematice a udělat si vlastní názor

Respondenty č. 1 a č. 6 do zapojení se do pomoci osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák přivedl zájem porozumět problematice, a udělat si na celou situaci vlastní názor. Pro Respondenta č. 1 bylo jedním z motivů pro zapojení se v nepopulární oblasti pomoci osobám na útěku jeho touha porozumět kontextu celé situace. A především to, aby se mohl sám aktivně podílet na řešení problému, o kterém se vzdělával a získával teoretické znalosti. Tato touha po porozumění a po praktickém řešení problematiky je u Respondenta č. 1 úzce spojena s jeho zájmem a také dlouhodobým vztahem k oblasti, který jsem již zmínila výše v této kapitole práce.

„Že jsem měla pocit, že tohle je kontext, kterému prostě chci jakoby nějak rozumět, a pak to porozumění přetavit do něčeho praktickýho. A ne si to jenom tak jakoby vědět a sedět si tady s tím.“ (Respondent č. 1)

Kromě porozumění problematice, hledal v zapojení se do Iniciativy Hlavák Respondent č. 6 také možnost, jak si udělat vlastní názor a napravit si obraz na celou situaci ohledně migrační krize v Evropě. Ta byla totiž ze strany českých médií vykreslovaná silně negativně a osoby na útěku vyobrazovány jako teroristé. Respondent č. 6 však již před zapojením věřil, že osoby na útěku pro Českou republiku nebudou představovat bezpečnostní hrozbu tak, jak byly v médiích hojně označovány. Prostřednictvím dobrovolnického zapojení si chtěl o celé situace udělat vlastní obrázek.

„A taky očekávání, že si člověk trošku narovná třeba v něčem ten mediální obraz, kterej byl hroznej, a za kterým bylo takové to tušení, že zatím někde budou možná třeba nějaký obyčejný lidi. Jsou vykreslovaný jako monstra, ale třeba to jsou úplně normální lidi, a dost možná v nouzi. Tak se tam člověk šel zapojit a udělal si ten obrázek.“ (Respondent č. 6)

3.1.1.7 Vyzkoušet si něco nového

Za důvod pro výběr oblasti této dobrovolnické činnosti označil Respondent č. 2 chuť vyzkoušet si něco nového, která mimo jiné pramenila z jeho předchozí zkušenosti s pomáháním osobám přicházejícím z Ukrajiny. V pomáhání této cílové skupině se již nechtěl dále v budoucnu angažovat, a proto když se dozvěděl o činnosti Iniciativy Hlavák a její neukrajinské agendě, rozhodl se zapojit do druhé agendy poskytující pomoc lidem z Blízkého východu a z afrických zemí. Vedle možnosti vyzkoušet si něco nového,

chtěl Respondent č. 2 zažít také to, jaké je to být přítomen pomoci v společensky nepopulární oblasti. V roce 2015 při vypuknutí migrační krize a první vlně příchozích osob na útěku, totiž kvůli svému nízkému věku nemohl být při pomáhání přítomen.

„Mně se hrozně líbí jít proti davu (...) Takže jsem tam šla s tím, že vlastně zaprvé nechci dělat ukrajinskou směnu a za druhé ta možnost ... dělat něco nového, bylo to něco, co jsem ještě jakoby nezažila. Protože v 2015 mi bylo deset a neměla jsem, i když jsem věděla o té situaci, tak jsem neměla možnost tam jít, protože by mi to nikdo nedovolil.“
(Respondent č. 2)

S očekáváním, že díky dobrovolnictví získá nové zkušenosti, osvojí si způsoby, jak řešit nové situace a problémy, se zapojoval do činnosti Iniciativy Hlavák také Respondent č. 5.

„Očekávala jsem, že to bude pro mě velmi nová zkušenost a nové typy problémů, které se teprve budu učit řešit.“ (Respondent č. 5)

3.1.1.8 Osobní sympatie

Roli v rozhodování Respondenta č. 2 a Respondenta č. 3 o jejich zapojení do Iniciativy Hlavák sehrála také sympatičnost. A to jak sympatie k již zapojeným dobrovolníkům Iniciativy Hlavák, tak také k samotné činnosti Iniciativy Hlavák a poskytované pomoci. Respondent č. 2 se rozhodl zapojit na základě přednášky dvou zapojených dobrovolníků z Iniciativy Hlavák, kterou uskutečnili na střední škole, kde Respondent č. 2 studuje. Dobrovolníci mu byli během přednášky velmi sympatičtí, zaujalo ho jejich vyprávění o činnosti Iniciativy Hlavák a pomoci, které se věnují.

„Oni k nám přišli do školy, vlastně udělali u nás přednášku o tom, co dělají, jak to vlastně chodí. Jak to jako vypadá, problémy a výhody a tak. A nabídli nám, i že se můžeme přidat. A my jsme teda s mým spolužákem tam šli (...) a vlastně se nám to hned jako hrozně zalíbilo. My jsme věděli, že se nám to bude líbit a věděli jsme naopak, kdo ze třídy by tam vůbec nemohl být, že to je fakt jenom pro silný povahy.“
(Respondent č. 2)

Také na Respondenta č. 3 zapůsobili dobrovolníci z Iniciativy Hlavák velmi kladně na jedné besedě pořádané k příležitosti Mezinárodního dne uprchlíků a sympatická mu byla i činnost, které se v rámci Iniciativy Hlavák věnují. A i když o Iniciativě Hlavák věděl

již nějaký čas před jeho účastí na oné besedě, rozhodl se zapojit díky osobnímu setkání a sympatičnosti konkrétních dobrovolníků.

„Ty lidi z Iniciativy Hlavák mi byli sympatický. Tak to mohl být jeden z důvodů.“
(Respondent č. 3)

3.1.1.9 Pocit privilegovanosti a provinění

Respondent č. 1 jako jediný z oslovených dobrovolníků označil za důvod pro své angažování se v Iniciativě Hlavák pocit privilegovanosti a zároveň provinění, které má za to, že se mu v jeho životě dostává takových materiálních podmínek a příležitostí, zatímco ostatní lidé takové štěstí nemají. Prostřednictvím pomoci osobám na útěku tak chce kompenzovat tyto odlišnosti v životních podmínkách a přístupu k věcem, které se mu díky životu v České republice dostávají.

„Pocit nějaký jako nutnosti, (...) ale jakože v tom asi hraje prostě roli nějaké pocit provinění ... nebo možná provinění je blbý slovo, ale že mám pocit, že jsem tak hrozně moc privilegovaná, a že mám přístup k tak strašně moc věcem, ke kterým jiní lidi nemají, takže mám asi potřebuju to trošku kompenzovat.“ (Respondent č. 1)

Zároveň si je však dobře vědom toho, že není ve svém životě nijak limitován závazky, které by ho limitovaly či omezovaly v angažování se v rámci Iniciativy Hlavák. Naopak má Respondent č. 1 díky svému zázemí a rodinnému stavu možnost si svůj čas uspořádat tak, aby mu umožňoval zapojovat se do dobrovolnictví.

„Jakože chápu, že je to nějakým způsobem privilegovaná pozice, že vidím spoustu lidí, který maj vůli to dělat, ale prostě fakt to jakoby reál nejde. Jakože já prostě žiju sama, mám dost malej nájem na to, že jsem jako v Praze, takže si můžu dovolit míň pracovat a nemám děti prostě, nebo nemám žádný tydlecty jakoby závazky, se kterými by se nedalo nějak hejbat.“ (Respondent č. 1)

3.1.2 Přínosy a negativa plynoucí z dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku

Vedle zkoumání jednotlivých motivací, které vedly respondenty k zapojení se do pomoci osobám na útěku, jsem v rámci rozhovorů zjišťovala také přínosy a negativa, které si oslovení dobrovolníci ze zapojení do pomoci odnášejí. Právě přínosy a negativa mohou ovlivnit budoucí dobrovolníkovu rozhodnutí o jeho zapojení či nezapojení

se do dobrovolnické činnosti. Kategorie, které vznikly v rámci analýzy rozhovorů, mi pomohou zodpovědět třetí výzkumnou otázku diplomové práce. Třetí výzkumná otázka se věnuje právě přínosům, které dobrovolník ze svého zapojení v Iniciativě Hlavák získává. Odměnami plynoucí z dobrovolnické činnosti, které motivují dobrovolníka pro jeho další zapojení, se v rámci sociologického přístupu zabývají autoři Cnaan a Amroffell (1998). Autoři však pracují s odměnou pouze v pozitivním slova smyslu. Respondenti ovšem během rozhovorů vedle pozitivních přínosů zmiňovali také ty negativní, se kterými se během poskytování pomoci osobám na útěku musí potýkat.

V rozhovorech respondenti zmínili tři kladné a zároveň tři negativní přínosy, které si z jejich dobrovolnického zapojení odnášejí do života. Pokud se vrátím zpět k teorii odměn od Cnaana a Amroffella, lze tyto tři kladné přínosy přirovnat ke kategoriím, se kterými pracují také autoři. A to konkrétně kategorii zisk dovednostní a zkušeností k hmotné či materiální odměně a kategorii kolektiv a kamarády k odměně sociálně-interaktivní. U kategorie vnitřní odměny jsem využila stejné označení jako autoři. Problém však nastává u negativních přínosů, které autoři ve svém přístupu nedefinují. Dle výsledků analýzy však představují také negativa důležitou a neodlučitelnou součást u dobrovolnictví, které se odehrává v České republice ve velmi nepopulární oblasti. Kategorie vniklé z analýzy rozhovorů, které popisují negativní přínosy, jsou náročnost pomoci osobám na útěku, negativní reakce a obava z obvinění z převaděčství. Kladné i negativní přínosy dobrovolnictví dle pohledu respondentů jsou popsány v následující části práce.

3.1.2.1 Vnitřní odměna

Jednou z odměn, která se objevila v odpovědích dotazovaných dobrovolníků z řad Iniciativy Hlavák, je vnitřní odměna plynoucí z odvedené dobrovolnické činnosti. Vnitřní odměna je definována také v rámci sociologického přístupu a to jako odměna, která přináší dobrovolníkovi dobrý pocit či přispívá k jeho seberealizaci. V odpovědích respondentů byly zmiňovány především formy vnitřní odměny, jako je pocit radosti a naplnění z odvedené dobrovolnické činnosti či vnímání smysluplnosti pomoci. Alespoň jednu z výše uvedených forem vnitřního pocitu během rozhovorů uvedlo všech osm oslovených respondentů.

Respondent č. 3 například pocit radosti a naplnění pociťuje nejen z poskytnuté pomoci osobám na útěku, ale také z toho, že díky své dobrovolnické roli v Iniciativě Hlavák může usnadnit práci ostatním dobrovolníkům pomáhajícím přímo na Hlavním nádraží.

„Především mi to působí vnitřní radost, když se mi podaří něco zařídit, někomu dovést nějaký ty věci, které potřebujou, aby měli deky večer, který budou rozdávat lidem, aby měli vodu nebo fazolový konzervy, který jim budou dávat. Radost, že pomáhám těm lidem, kteří třeba zase věnují hodně času tomu, že tam chodí na ty večerní směny. Často tam jsou až do půlnoci. Takže jim to částečně mohou usnadnit.“ (Respondent č. 3)

To, že díky pomoci osobám na útěku získává dobrovolník pocit vlastního naplnění, považuje Respondent č. 1 za jeden z předpokladů pro dlouhodobé zapojení se v jakékoliv dobrovolnické aktivitě, bez toho aniž by došlo k jeho vyhoření.

„Nevím, tak mě to asi celkově nějak naplňuje. Takže opět snažím se přijít na to proč. Jakože prostě cejtím nějak jako pocit, že je to potřeba, no což opět jako zavání nějakým spasitelským komplexem, ale já si obecně myslím, že tam člověk musí mít aspoň 50 % nějak jako sebe, jinak prostě vyhoří a nebude to dělat, že ho to nějak jako naplňovat musí.“ (Respondent č. 1)

Vedle pocitu naplnění objevil Respondent č. 7 díky zapojení se do pomoci osobám na útěku v dobrovolnictví a pomáhání ostatním smysl svého života. Dobrovolnická činnost se dokonce stala nedílnou součástí jeho života, pro kterou si pravidelně vyhrazuje volný čas.

„V osobním určitě a to už jsem říkal, že to беру jako jeden ze smyslů života tady. A plus, že jsem si to dal takhle jako součást svého denního plánu nebo denního plánu, prostě toho, co chci dělat, že svůj život mám rozdělený na nějaký části a jedna z těch částí je to dobrovolnictví.“ (Respondent č. 7)

Dobrý pocit mají Respondent č. 6 a Respondent č. 4 díky smysluplnosti a viditelnosti pomoci osobám na útěku. Kdy věří, že pomoc poskytovaná od Iniciativy Hlavák může díky pozitivní zkušenosti ovlivnit další směřování a život každého jedince, kterému v rámci Iniciativy Hlavák pomohou. Možnost podílet se na spoluvytváření světa, tak Respondent č. 4 považuje kromě motivace pro zapojení se v dobrovolnictví, také za pozitivní přínos.

„No že mě to nabíjí. Že si člověk připadá v tu chvíli na správném místě, že dělá něco, co je smysluplný a těm lidem to celkem jako viditelně pomáhá, byť jim nemůže pomoci víc.(...) Člověka to nějak nabije, protože na těch lidech je to nějakým způsobem vidět a nemusí ani děkovat, ale jako vidět, že v tu chvíli to dává smysl to, co člověk dělá.“ (Respondent č. 6)

„To, že to dává dohromady smysl. A že vlastně třeba ten malej střípek z ničeho, to co mě naplňuje, že doufám, že ten efekt motýlích křídel. Že když člověk tady udělá nějaký malilinkatej krok, něco málo, tak že to pak třeba může změnit ten život mnohem víc než si člověk myslí.“ (Respondent č. 6)

„Dobřej pocit z té pomoci (...) a určitě o tom přemejšlím i tak, že nějaký dobřej pocit na individuální úrovni, že pomůžu jakoby partikulárnímu člověku, konkrétnímu člověku, ale cítím i to, že jako spoluvytvářím, to už jsem tu říkal vlastně, nějaký svět, ve kterým chci prostě žít. Takže ten pocit, že přispívám na nějaký všeobecný dobro.“ (Respondent č. 4)

Kromě dobrého pocitu z pomoci osobám na útěku, je Respondent č. 8 pyšný na ocenění, které se mu společně s dalšími dobrovolníky dostalo od tehdejšího premiéra Bohuslava Sobotky, a také ceny Charlotty Masarykové udělené od ambasády Spojených států amerických.

„Jo třeba to, že za vlády Bohuslava Sobotky, Sobotka přijal dobrovolníky v Kramářově vile, aby je ocenil. To mi přijde, že to bylo důležitý gesto. A že vlastně třeba americká ambasáda nám udělila cenu Charlotty Masarykové taky právě za dobrovolnictví, ale to bylo víc za ty zahraniční výjezdy. To je něco, čím se můžu pochlubit, a na co je člověk celkem pyšnej.“ (Respondent č. 8)

3.1.2.2 Zisk dovedností a zkušeností

Další kategorií odměn zmíněných respondenty Iniciativy Hlavák, která se také shoduje s rozdělením odměn dle sociologického přístupu, je odměna hmotná či materiální. V rámci rozhovorů byla zmiňována v podobě zisku zkušeností a dovedností z dobrovolnické aktivity, které si dobrovolníci odnášejí dále do svého osobního i profesního života. Jednu z forem zisku zkušeností může představovat získání pohledu do problematiky, se kterou je dobrovolník díky zapojení v přímém kontaktu. Může si tak sám vytvořit vlastní názor na celou situaci a také na to, jak pomoc osobám na útěku probíhá, funguje či nefunguje, a to bez spoléhání na informace zprostředkované z médií.

„Vlastně to, že je prostě člověk v kontaktu s nějakou takovou jako situací, která jinak můžu jít jakoby úplně mimo něj. Tak mi přijde, že to tak nějak pomáhá k tomu přemejšlet nad tím světem nějak jako víc nuancovaně nebo jako, že si to prostě nevymýšlet, nějaký jako představy o tom, jak by ten svět měl fungovat jako od stolu, ale prostě na základě nějakýho potkávání se s tou situací.“ (Respondent č. 1)

Druhou formu hmotné či materiální odměny tvoří osvojení si takzvaných soft skills, mezi které se řadí například komunikační schopnosti, koordinace a kooperace v týmu, asertivní jednání, orientace v dané problematice, zvyšování kvalifikace a další vzdělávání se, či zvládnání zátěže, které dobrovolníci získali během dobrovolnické činnosti v Iniciativě Hlavák.

„Vytvoření univerzálních dovedností, které jsou cenné i v jiných typech práce. (...) Získání nových nebo zkvalitnění dosavadních pracovních schopností – koordinace, organizace, komunikace, orientace v lidskoprávní a cizinecké problematice, zvládnutí arabštiny.“ (Respondent č. 5)

„A taky si člověk docela posune vlastní hranice kolik stresu zvládne, co všechno dokáže dělat, zařídit, vymyslet. Takže si posunuje vlastní hranice toho, co si myslel, že by sám zvládnul a najednou, když je hozen do vody a musí. (...) Jo myslím si, že jsem si zvedla moji laťku toho, co zvládnou nějakým způsobem řešit a vyřešit. Jak rychle člověk dokáže fungovat. Kolik hodin v kuse dokáže fungovat. A pracovníně no více se asi jako umět zastat prostě.“ (Respondent č. 6)

„A takže to mělo takový jako hodně ... různorodý činnosti jo. Takže jsme se na tom naučili strašně moc věcí a navázali vlastně spolupráci s těma neziskovkami.“ (Respondent č. 8)

Kromě spolupráce s neziskovými organizacemi, se během pomáhání osobám na útěku setkávají dobrovolníci také s vyjednáváním s úřady a dalšími složkami státní správy. Poznatky získané díky vyjednáváním s úřady považují Respondent č. 1 a Respondent č. 8 za přínosnou zkušenost do jejich života. Za důležité ve vyjednávání vnímají především asertivní jednání, které díky řadě obtížných situací během jednání s úřady, postupně získali.

„To vyjednávání s nějakou úřadovnou a tak, ale když si prostě člověk stanoví nějaký cíl, že někde z magistrátu jako něco vymlátím a je to prostě úplná blbost a nikdy to nemůže dopadnout a pak to dopadne. (...) No jakože, že si člověk zjišťuje, že když něco potřebuje, tak si o to musí říct. A vlastně se učí tak jako bejt drzej a jako zkoušet to. A to mi přijde jako docela užitečnej životní styl.“ (Respondent č. 1)

„Taky vlastně ta zkušenost třeba s těma státníma institucema, byť nebyla třeba dobrá, tak je to taky zkušenost, kterou si člověk pak nese dál do života. Jak může jednat.“

Takže já to beru jako velkej přínos celý tohle. Člověk, taky se učí třeba asertivnímu jednání, že ne se všema prostě může být po dobrým.“ (Respondent č. 8)

Načerpání znalostí a zkušeností během pomoci osobám na útěku dovedlo dokonce některé z oslovených respondentů k rozhodnutí o pokračování v dalším studiu, sebevzdělávání se, či dokonce k nasměrování kariéry a výběru oblasti jejich zaměstnání.

„No já jsem vlastně začal dokonce studovat, jako z nějaký části se asi dá říct, že jsem se k tomu rozhodnul nebo to finální rozhodnutí jsem udělal díky zkušenosti z Hlaváku.“ (Respondent č. 4)

„Pracovně mě tato zkušenost posunula nejprve do neziskové sféry s cizinci, aktuálně do sociálních služeb.“ (Respondent č. 5)

Zkušenosti získané díky dobrovolnické činnosti v oblasti pomoci osobám na útěku, přispěly u Respondenta č. 6 a Respondenta č. 2 také k jejich vyspění a k uvědomění si vděčnosti. A to vděčnosti nejen za možnosti a příležitosti, které jim život v České republice poskytuje a nabízí, ale také vděčnosti za ně samotné a za vše, co ve svém životě již zvládli. Díky pomoci zranitelné skupině přišlo také uvědomí toho, jak moc křehký život může být a jak důležité je netrávit svůj čas zbytečnostmi.

„Pozitivní je, že z nich sám může nějak jako povyrůst a dospět a uvědomit si nějaký vděk za to, co všechno v tom životě má.“ (Respondent č. 6)

„Je určitě jako víc pozitivních než negativních. Samozřejmě, kdyby to bylo víc negativní, tak tam nechodím asi. Jakoby dost mi to dalo v mém osobním životě vlastně, asi nějakou rovnováhu v životě. Uvědomění, kdo jsem, co jsem dokázala, musím bejt hrozně vděčná za sebe. (...) A říkám si vždycky, prostě jsem dost vyspěla, asi se tomu tak říká, někdo tomu říká uvědomění. (...) Vlastně, že mi došlo, jak moc křehký život je. A jak moc věci jsou nejistý, a že je hrozně zbytečné plýtvat svým časem.“ (Respondent č. 2)

3.1.2.3 Kolektiv, kamarádi

Třetí kategorií, která se také objevovala u většiny provedených rozhovorů, je odměna v podobě možností být součástí kolektivu a také získání kamarádů. Tuto kategorii lze přirovnat dle kategorizace využívané sociologickým přístupem k sociálně-interkulturní odměně, která za odměnu považuje setkávání se a seznamování se s lidmi s podobnými

zájmy. Odměnou může být také možnost být součástí kolektivu a v rámci něho se dále zapojovat do společné aktivity.

„Pro někoho to můžou být třeba nový kámoši nebo nějaký kolektiv, kterýho jsou součástí. Já jsem si vlastně uvědomil, že teď jsem hodně rád součástí tady toho kolektivu.“ (Respondent č. 4)

Seznamování i získávání kamarádů probíhá jak z řad ostatních dobrovolníků Iniciativy Hlavák, tak také mezi osobami na útěku, se kterými se díky dobrovolnické činnosti setkávají. Díky zapojení se do pomoci osobám na útěku mají navíc možnost přijít do kontaktu se skupinou lidí, se kterou by se za jiných okolností možná neměli vůbec šanci osobně potkat, a to obzvláště v České republice.

„Jednak ten dobrej pocit, mám mezi uprchlíkama spoustu kamarádů, s kterýma si i píšeme, s některýma se i navštěvujeme. (...) Krásný vzpomínky na ty setkání, spoustu lidí, kamarádů, hlavně mladejch lidí, se kterýma se setkávám, to mě strašně nabijí. To je fakt jako paráda.“ (Respondent č. 8)

„A to, že se vlastně člověk potkává no ... se zajímavýma lidma zní taky debilně, ale víš, jak to myslím. Jakože z toho nechci dělat zážitkovou turistiku to vůbec, jenomže mi to prostě přijde důležitý, být v té realitě trošku přítomnej a ne jen tak, jako na ní koukat zpovzdálí. (...) Všichni, co se okolo toho nějak jako motaj i ty lidi, co přijíždějí i ty lidi, co to dělaj, tak člověku to občas bere, ale občas trochu dodává nějakou jako důvěru v lidstvo.“ (Respondent č. 1)

Díky osobnímu setkávání se s těmito osobami, mají dobrovolníci příležitost vyslechnout si životní příběhy a osudy osob na útěku, společně si popovídat, či si předat navzájem informace o svých zemích a kulturních rozdílech. Během poskytování pomoci se tak dobrovolník a osoba na útěku mohou navzájem obohatit o celou řadu svých znalostí a zkušeností. I tyto vzájemné obohacení považují respondenti za přínos pramenící z jejich zapojení do dobrovolnictví.

„Bylo hrozně super potkat ty lidi. Kdy já mám rád prostě všechny lidi, ale třeba v Čechách jsme do té doby prostě neměli tolik možnost poznat třeba lidi z Blízkého východu, takže pro mě to bylo strašně obohacující se s nima bavit a zjišťovat, jak to u nich funguje a jaký mají zvyky.“ (Respondent č. 7)

„Dost si toho oceňuji, že jsme se obohatili vzájemně.“ (Respondent č. 3)

Respondenti však během rozhovorů nevyzdvihovali pouze přínos setkávání se s osobami na útěku, ale také přínos a sílu samotného kolektivu Iniciativy Hlavák. A to od úžasu nad tím, kolik se najde osob ochotných angažovat se v této nepopulární oblasti, tak také sílu kolektivu při řešení nejrůznějších problémů a týmového ducha, který ve skupině dobrovolníků při poskytování pomoci osobám panuje. Síla kolektivu společně s týmovým duchem pak překonají i takové překážky jako je nedorozumění či odlišnost povah a názorů jednotlivých dobrovolníků.

„Mi připadá úžasný, že se na každé den najde několik lidí, protože to už by jeden nezvládal, už jich přijede třeba dvacet.“ (Respondent č. 3)

„Mám prostě hrozně ráda sílu toho kolektivu. Jakože i když je tam spousta nějakých trablů a nedorozumění a jako věci, které jsou prostě vyčerpávající a složité, protože jsou všichni hodně jiný a spojuje nás vlastně jenom tohleto dost často, tak mám pocit, že jsme schopní se spojit a vždycky to prostě všechno nějak vyřešit, a že mám prostě hrozně ráda tuhleto ... prostě sílu lidí, který pracujou spolu.“ (Respondent č. 1)

„Určitě tam je velký kolektivní duch. Nějaký prostě spirit, toho že jsme na jedný lodi mezi těmi pomáhajícími to vytváří kolektiv. Je tam i sranda a fajn.“ (Respondent č. 6)

V neposlední řadě pak u některých respondentů zapojení se do pomoci osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák přispělo také ke stmelení kolektivu osob v rámci jejich blízkého okruhu přátel či rodiny. Ke stmelení kolektivu u Respondenta č. 7 došlo díky ubytování osob na útěku ve společném bytě, které vedlo k uskromnění a sdílení jednoho pokoje všemi spolubydlicími. U Respondenta č. 8 se rodina během jeho zapojení v Iniciativě Hlavák velmi semkla a následně se do pomoci zapojili také ostatní členové rodiny.

„Jsme to dělali tak, to jsme bydleli ve společném bydlení, takže jsme prostě pak třeba jednu nebo dvě místnosti vždycky nechali jim, těm uprchlíkům a my ostatní jsme se přestěhovali do toho zbytku. A tam jsme taky společně přespávali, takže to bylo i docela takový hezký stmelovací.“ (Respondent č. 7)

„Ještě bych chtěla říct, že pro naši rodinu to bylo strašně takový jako až katarzní. Že ne, jak u mnohých se stalo, že se rozdělili. Tak to je úplně supr, že vlastně pomáháme celá

rodina, obě dcery jsou zapojeny a i teďkon jsou velmi aktivní. Trošku přebraly to, co jsem mnohdy dělala já, takže z toho mám obrovskou radost, a to je taky velký potěšení. A manžel ten dělá takový to zázemí a tady mozek toho, takže argumentační věci a právní, tak nám strašně pomáhá právě třeba.“ (Respondent č. 8)

3.1.2.4 Náročnost pomoci osobám na útěku

Prvním negativem, se kterým se v rámci dobrovolnické aktivity dobrovolníci potýkají, je náročnost samotné pomoci osobám na útěku. Náročnost pomoci zmínili během provedených rozhovorů všichni oslovení respondenti. Zmiňovali především tři aspekty, které dle nich činí pomoc osobám na útěku obtížnou. A to z hlediska času, psychické zátěže dobrovolníka či nalezení shody o poskytování pomoci v rámci kolektivu mezi dobrovolníky.

Pomoc osobám na útěku představuje časově náročnou aktivitu, kdy je v Iniciativě Hlavák každý den potřeba obsadit několika dobrovolníky vypsane směny. V případě, že má k tomu dobrovolník navíc na starost ještě některou roli pro zajištění chodu a fungování Iniciativy Hlavák, se časová náročnost navyšuje. Navíc, jak poznamenává Respondent č. 6, není snadné oddělit tuto část povinností od soukromého života. Není proto výjimkou, že si respondenti pro své dobrovolnické zapojení musí ukrojit část ze svého volného času nebo omezit jiné aktivity v jejich životě. S časovou náročností pomoci je spojená také stresová zátěž, která je na dobrovolníka naložena. Tato náročnost obzvláště narostla v létě 2022, kdy došlo ke změně situace, a na Hlavní nádraží začaly přijíždět vyšší počty osob na útěku než do té doby bylo běžné.

„Takže je to vždycky tak, že prostě tu jednu část musím ... nějaký ty svoje věci jako prioritizovat a něco nějakou chvíli, když je potřeba tak u pozadím.“ (Respondent č. 7)

„Velká časová náročnost, dlouhodobě pouze malá aktivní skupina stálých dobrovolníků, větší počty uprchlíků se dají těžko organizačně pokrýt. Kumulace množství úkolů mezi málo lidí.“ (Respondent č. 5)

„Ne, spíš je pro mě těžký najít si volný čas pro něco jinýho. Jako i když člověk odjede na dovolenou, tak mu pak někdo píše a něco po něm chce, a to pak opakuju hele, já jsem na dovolený, za tejdén ... a druhý den mi přijde identické dotaz. Takže je to docela těžký, protože i když tomu člověk chce utéct, tak se to nedaří. Protože ve chvíli, kdy není v uvozovkách jenom ten pěšák, ale ještě má nějaký úkol navíc, tak je to mnohem těžší to vypnout.“ (Respondent č. 6)

„Je to těžký, no jako určitě je to těžký. No záleží, teďkon třeba ten minulej měsíc zase jako nepřijíždělo tolik lidí, takže to byla taková docela brnkačka. Takže jsem měl trochu pocit, že dělám i trochu něco jinýho, jsem měl takový oddechnutí od toho. To jsem si samozřejmě uvědomil až potom, když to zase přišlo.“ (Respondent č. 4)

Vedle časové náročnosti byla respondenty zmiňována také náročnost na dobrovolníkovu psychiku. A to především kvůli náročnosti spojené se zvládáním stresových situací a odpovědnosti plynoucí ze zapojení se do pomoci. Oba tyto aspekty mohou negativně ovlivňovat dobrovolníkům život a to včetně jeho zdraví.

„Nemělo by to úplně asi vytlačit to, co ten člověk dělal do té doby. Měl by mít čas na svoje koníčky, což ne úplně vždycky jde. Nemělo by ho to stresovat asi do té míry, aby z toho nespál, což se mi taky povedlo. (...) A jako vědět, že jsme třeba někoho nenašli, kdo byl propuštěný a byl po operaci a měl bolesti a někdo se na něj jako vyptával a my jsme toho člověka prostě opravdu jako tři hodiny hledali a nenašli a ten člověk strávil noc venku v únoru, v zimě prostě. To jsou hodně jako nepříjemné chvíle. Je v tom i ta odpovědnost, která zároveň potom bolí.“ (Respondent č. 6)

Negativně na dobrovolníku psychiku může působit také setkávání se s těžkými osudy a životními příběhy osob na útěku, které získávají na své cestě za lepším životem do Evropy. Vyrovnání se s těmito příběhy, které si dobrovolníci od osob na útěku vyslechnou, může být velmi náročné a dobrovolníka pak mohou dále provázet a ovlivňovat v jeho životě.

„To je to negativní, že si člověk ty příběhy potom nosí s sebou. (...) Já jsem třeba v něčem znevýhodněná, ale zároveň chráněná tou jazykovou bariérou, že prostě já se s tím člověkem domluvím, když umí třeba německy nebo anglicky, ale kdybych jako uměla plynule rusky nebo arabsky, tak toho co ... s čím se ty lidi svěřují jsou fakt docela drsný věci, s kterými pak jít spát, hodně štěstí.“ (Respondent č. 6)

„Jako samozřejmě je těžký poslouchat ty jejich příběhy mnohdy.“ (Respondent č. 8)

Obzvláště těžké bylo pro Respondenta č. 2 poskytování pomoci osobě, která byla ve stejném věku jako on. Toto setkání vyvolalo u Respondenta č. 2 uvědomění si rozdílnosti mezi jeho životem a životem osoby na útěku, a to i přes řadu podobností, které mezi sebou při setkání našli. Tato skutečnost vedla Respondenta č. 2 k uvědomění si vděčnosti za příležitosti, které mu život v České republice nabízí, a to včetně možnosti zapojit se do pomáhání těmto osobám.

„A ptala se mě, ty jo mně je 17, prostě ona ty jo my jsme úplně stejný a mně vlastně došlo v té chvíli, že já jsem na té straně toho člověka, co poskytuje pomoc a ona je na tý straně, kde tu pomoc potřebuje. (...) že byla v mém věku a že vlastně ona potřebovala pomoc a já ne. To bylo hrozně takový, na jednu stranu jako dost smutný, že mi to bylo hrozně líto, že jsem si vlastně uvědomila, jak já vlastně studuju, jak hrozně moc mám jakoby zkušeností, jak mám prostě domov, mám hrozně moc věcí, co jako nepotřebuju a tady za svůj volný čas jí jdu pomoci.“ (Respondent č. 2)

Za další náročnou část pomoci osobám na útěku označil Respondent č. 7 obtížnost během spolupráce s ostatními dobrovolníky a hledání shody v kolektivu ohledně poskytování a vhodnosti pomoci osobám na útěku. Jak také již výše zmínil Respondent č. 1 do činnosti Iniciativy Hlavák jsou často zapojeni odlišní lidé a *„jsou všichni hodně jiní a spojuje nás vlastně jenom tohleto dost často“* (Respondent č. 1). A tak není vždy snadné v kolektivu plném odlišných jedinců nalézt kompromis, se kterým bude každý z nich spokojen.

„Asi to vyzní blbě jo, ale pro mě jsou třeba těžký momenty, někdy se domluvit v tom kolektivu. Že někdy mám nějaký názor a myslím si, že to je takhle pro ty lidi, ta pomoc nejlepší a pak tam prostě je dalších 20 lidí a každé to vidí trošku jinak že jo. A každý má trošku jiný motivace proč to dělá, tu práci. Tak je pak někdy těžký, najít ten kompromis, no. Prostě to, jak jsou ty skupiny, často nehierarchický, což je na jednu stranu super, tak na druhou stranu to má i tady ty těžký stránky, že je potřeba najít vždycky ten kompromis.“ (Respondent č. 7)

3.1.2.5 Negativní reakce

Dalším negativním přínosem, se kterým se díky zapojení v Iniciativě Hlavák dobrovolníci setkávají, jsou negativní reakce od většinové veřejnosti. Negativním reakcím museli během pomáhání osobám na útěku čelit všichni oslovení respondenti. To vzhledem k pomoci, která se odehrává v České republice ve velmi nepopulární oblasti, není příliš překvapivé. I přes vědomí odmítavého postoje veřejnosti k pomoci a přijímání osob na útěku, však nebyla osobní zkušenost s negativními reakcemi veřejnosti pro dobrovolníky příjemná.

„Asi bylo nepříjemný ... no ta nenávist byla zaměřená nejenom na ty uprchlíky, ale na každého, kdo jim jako pomáhá, takže jsme si nastavili ty pravidla, ty hranice. Ale pocit nějakého ohrožení, tam určitě byl.“ (Respondent č. 6)

„Bohužel ano, ale myslím si, že lidi jsou víc negativní než pozitivní, takže i když si člověk může myslet, že jsem skvělá, že se snažím pomáhat, tak mi to stejně neřekne. (...) Takže vlastně to, co já slýchám je častěji spíš jako negativní. Ale je to fakt jenom ta veřejnost, a tak nejsou to lidi, na kterých mně jakoby záleží, protože těm se to dá vysvětlit, že jo. A kdyby ne, tak nejsou ty správný jakoby.“ (Respondent č. 2)

Vedle nenávisti zaměřené na osoby na útěku i dobrovolníky, se respondenti museli setkávat také s názorem, proč místo osobám na útěku nepomáhají raději Čechům. Výčitky proč pomáhají raději cizincům slýchají nejen od kolemjdoucích, ale také od bezdomovců, kteří se pohybují na Hlavním nádraží v Praze. Tedy ve stejném prostoru, kde dochází k pomoci osobám na útěku. Respondenti nezpochybňují potřebu pomáhat také této skupině osob. Zároveň jsou si však dobrovolníci dobře vědomi nezastupitelnosti Iniciativy Hlavák při pomáhání osobám na útěku.

„Spíš mají předsudky, že jsou spíš jako ať to radši neděláme, že jako že nepomáháme českým, ale tady nějakým cizincům. A takovýhle typický kecý. A je to hrozně nepříjemný, ale já si nějak vždycky řeknu, no tak čau a třeba odejdu uprostřed té věty, protože je zbytečný plýtvat mým časem.“ (Respondent č. 2)

„Mě to taky jako dost trápí, že tam najednou z toho nádraží odvádíme nějaký lidi ted'ka někam spát a nějaký tam vlastně jako necháváme, že jo. Ale že člověk musí prostě mít tu cílovku nějak jako stanovenou, jinak prostě se z toho zblázní.“ (Respondent č. 1)

„Tak pak tak nějaký ty lidi psali, že by se mělo pomáhat víc lidem doma, tak jsem odpověděl, no tak já pomáhám tady těm lidem, vy můžete pomáhat víc doma. Máte pravdu, že by se to mělo víc dělat. A taky už myslím neodpověděl. (...) Anebo, když někdo psal, určitě to děláte za peníze, tak jsem psal ano, někdy to dělám i za peníze, většinou vlastní (smích).“ (Respondent č. 3)

Dobrovolníci Iniciativy Hlavák se však nesetkávají pouze s vyjádřením nesouhlasu ze strany veřejnosti ohledně poskytování pomoci osobám na útěku, ale také s útoky na sociálních sítích. A to včetně šíření fotografií, na kterých je dobrovolník zachycen přímo

z místa poskytování pomoci, doplněných o nenávistný text. Respondent č. 2 pak obdržel dokonce na svém soukromém profilu zprávu s výhružkou smrti.

„Ale na druhou stranu tam byl velkej odpor teda společnosti, takže jsme se potýkali s hejtama, fyzickýma, hodně samozřejmě na Facebooku, takže jsme řešili i různě třeba ochranu jak dat, tak i toho vlastně těch sociálních sítí.“ (Respondent č. 8)

„Anebo pocit, že když se člověk třeba bál, když někdo tisíckrát nasdílel fotku, na který jako je. (...) V tom online prostředí se ukázalo, že stránek bylo strašně moc, těch rádoby vlasteneckých. A oni chodili na to nádraží, fotili si dobrovolníky a pak to vyvěsili na ty stránky. A byly to fotky třeba z prvního dne, kdy já jsem tam byla zapojená. A teď díky tomu vím, co jsem měla na sobě (smích), ale bylo to nepříjemný, když je tam člověk uvedenej jako nepřítel národa.“ (Respondent č. 6)

„Bylo mi to hrozně líto a vlastně my se hrozně snažíme dávat někomu jako osvětu a vlastně fakt vydáváme veškerou svoji energii na to, aby lidi pochopili, že nejsme špatný a potom mi chodí prostě soukromé zprávy, kde mi někdo vyhrožuje tím, že mě zabije, jenom protože jsem pomohla někomu, kdo potřeboval.“ (Respondent č. 2)

S nenávistnými projevy se ale dobrovolníci Iniciativy Hlavák setkali také tváří v tvář přímo na Hlavním nádraží v Praze. A to zaprvé ve formě nadávek a výhružek od kolemjdoucích ohledně pomáhání osobám na útěku a nenávistné komentáře směřovali také k samotným dobrovolníkům. Zadruhé pak ve formě fyzického napadení dobrovolníků nebo stánku, který Iniciativa Hlavák na Hlavním nádraží měla pro poskytování pomoci k dispozici.

„Na tom Hlaváku hodně v tom začátku od kolemjdoucích lidí, kteří se potřebovali nějak vymezovat. Tam byla nepříjemná situace, kdy nějaká prostě dvojice přišla, jakože jsme vlastně ... že by nás měli pověsit. (...) A lidi třeba chodili a plivali na nás.“ (Respondent č. 8)

„Takže to mně, někdy si říkám, ty jo, že mám chuť úplně skončit, protože je to i dost riziková ta práce. Oni někdy mě lidi poznávají a někdy na mě útočí prostě, i ve směně na mě zaútočila jedna paní, která do mě kopat začala, na mojí kolegyni šahat jakože na její prsa a že si může dělat, co chce, kradla nám tam.“ (Respondent č. 2)

„No, tak tam třeba přišli, rozkopali nám ten stánek, co jsme tam měli na pomoc. Vyhrožovali nám, že nás napadnou. Nebo že ty černý, že nás zmlátí, nebo že nás znásilní prostě, že jo takový řeči.“ (Respondent č. 7)

Respondent č. 7 však dodává, že celou tuto zkušenost, během které došlo ze strany radikalistů k napadení stánku Iniciativy Hlavák, považuje vlastně za způsob pochvaly za dobře odvedenou práci.

„Ale jako když na tebe zaútočí tady ty lidi, tak je to vlastně taková pochvala jako spíš. Že si spíš řekneš, no tak asi to děláme dobře. Já mám možná totiž snížený pud sebezáchovy v tomhleto (smích).“ (Respondent č. 7)

3.1.2.6 Obava z obvinění z převaděčství

S negativními reakcemi je také úzce spojen poslední negativní přínos, se kterým se dobrovolníci během svého zapojení do pomoci setkali. Tím je obava z obvinění z převaděčství či z napomáhání nelegální migraci. Tuto obavu, díky které se mohou cítit dobrovolníci v ohrožení, během rozhovorů zmínili Respondent č. 1 a Respondent č. 8. Během pomáhání osobám na útěku si tak musí dobrovolníci také dávat pozor na to, aby nepřekročili hranici toho, jak mohou osobám pomáhat legálně a nevystavili sami sebe riziku výsledků od Policie ČR.

„Ale ten strach z toho, jakože to bude rámovaný jako nelegální migrace a my jako napomáháči nelegální migrace, tak tam furt nějak je no.“ (Respondent č. 1)

„Že jsme si vědomi toho, že vlastně jdeme proti obecnému proudu, a že může třeba z toho bejt nějaký problém. Což se ukázalo, protože jedna dobrovolnice byla i vyslychána (...) Protože tam je takovej jakoby aspekt toho, že koupením jízdenky už člověk napomáhá nelegální migraci. Jo, že i takovej blbej moment toho, abysme se nestali my těma převaděčema. Jako stejně jsme nedělali to, že bysme je převáželi autem za hranice. Jo, tyhle pravidla jsme si opravdu nastavili, aby to bylo jasný.“ (Respondent č. 8)

K ochraně osob na útěku, ale také samotných dobrovolníků Iniciativy Hlavák, proto byla vypracována pravidla ohledně poskytování pomoci. Pravidla mají za cíl předcházet těmto obviněním a zajistit tak, aby všichni zúčastnění byli, co nejlépe ochráněni před možnými nepříjemnostmi.

Závěr

Diplomová práce přináší pohled do prostředí neformálního dobrovolnictví v oblasti pomoci osobám na útěku, které nebylo dosud v českém prostředí dostatečně probádáno. Cílem diplomové práce bylo porozumět tomu, jaká motivace vedla dobrovolníky Iniciativy Hlavák od roku 2015 k zapojení se do pomoci osobám na útěku v prostředí neformálního dobrovolnictví. Iniciativa Hlavák se od svého vzniku v roce 2015, tzn. po vypuknutí migrační krize v Evropě, zaměřuje na pomoc osobám na útěku, které pocházejí z Blízkého východu a afrických zemí. Tato oblast poskytování pomoci je v České republice dlouhodobě vnímána velmi negativně ze strany státu i většinové společnosti. Diplomová práce tak mimo jiné poskytla příležitost, díky které mohli být vyslyšeni dobrovolníci aktivně zapojení v této nepopulární oblasti. Oslovení dobrovolníci byli navíc zájmem o problematiku a činnost Iniciativy Hlavák potěšeni.

Během procesu psaní diplomové práce došlo v únoru 2022 k vypuknutí války na Ukrajině a tato událost významně ovlivnila oblast poskytování pomoci osobám na útěku v České republice. Pozitivní přístup státu i veřejnosti se však omezil pouze na pomáhání osobám prchajícím z válkou zasažené Ukrajiny. Na nově vzniklou situaci ohledně války na Ukrajině zareagovala také Iniciativa Hlavák. Založila druhou agendu, v rámci které dobrovolníci pomáhají právě osobám z Ukrajiny. Jednou ze zajímavostí Iniciativy Hlavák je tak i její zaměření se na obě odlišně populární oblasti pomoci. Další událostí, která se během psaní diplomové práce odehrála, byla formalizace Iniciativy Hlavák v lednu 2023 na spolek. Přínosem práce je tak zkoumání motivace dobrovolníků ještě v rámci neformálního dobrovolnictví. Tedy v takovém prostředí, které se po formalizovaní na spolek již nebude v budoucnu nikdy opakovat.

Pro komplexní seznámí se s činností Iniciativy Hlavák, jsem byla přítomna také na jedné ze směn Iniciativy Hlavák. Účast na této směně mi umožnila získat pohled na fungování a organizaci pomoci osobám na útěku přímo z prostředí, ve kterém se odehrává. Během směny jsem mohla na vlastní oči sledovat činnost Iniciativy Hlavák a pružné reagování na potřeby, které Iniciativě Hlavák umožňoval její neformální charakter. Před formalizací na spolek byly uskutečněny také všechny polostrukturované rozhovory s osmi respondenty, kteří byli vybráni pomocí techniky sněhové koule z řad dobrovolníků Iniciativy Hlavák. Polostrukturované rozhovory byly následně podrobeny analýze a kódy vzniklé za využití otevřeného kódování poté seskupeny do kategorií. Z analýzy následně

vyvstaly kategorie popisující jednotlivé motivace, které vedly dobrovolníky k rozhodnutí zapojit se v dané oblasti pomoci, a také kategorie přínosů a negativ, které si dobrovolníci Iniciativy Hlavák ze zapojení do pomoci odnášejí do svého života.

Dobrovolníci během rozhovorů identifikovali celkem devět motivací, které je k zapojení v rámci Iniciativy Hlavák dovedly. Některé motivace byly shodné u většiny respondentů, některé z nich se naopak objevily pouze u jednotlivců. Nejčastěji zmíněnou motivací respondentů pro jejich zapojení do pomoci představovaly hodnoty a osobní přesvědčení, kterými se dobrovolníci ve svém životě řídí. Dále dobrovolnictví v Iniciativě Hlavák označili za příležitost, jak mohou vyjádřit svůj nesouhlas s postojem státu i veřejnosti a se selháním v poskytování pomoci osobám na útěku, kterého se stát i většinová veřejnost dopouští. A také jako možnost, jak vynahradit nerovnoměrně rozdělené materiální podmínky a příležitosti, které dobrovolník vnímá ve svém životě v porovnání s osobami na útěku. K zapojení respondenty motivovalo také vědomí nezastupitelnosti Iniciativy Hlavák, která má v českém prostředí v pomáhání osobám na útěku z Blízkého východu či afrických zemí nenahraditelnou roli. Důležitou úlohu při rozhodování dobrovolníka o zapojení se do pomoci hrál také jeho vztah k oblasti pomoci, který byl většinou vytvořen na základě dobrovolníkovi předchozí osobní zkušenosti nebo díky oboru jeho studia. Silnou motivací byl i zájem o porozumění problematice a vytvoření si vlastního názoru na celou situaci, nehledě na negativní vykreslení ze strany médií, či možnost vyzkoušet si něco nového. V neposlední řadě měly vliv na rozhodnutí také osobní sympatie, které respondent cítil k dobrovolníkům Iniciativy Hlavák nebo k samotné Iniciativě Hlavák a oblasti její činnosti.

V rámci diplomové práce byly vedle motivací zkoumány také přínosy a negativa, které si z dobrovolnické činnosti dobrovolníci odnášejí. Přínosy získané z pomoci osobám na útěku mohou být vnímány jako odměny, které mohou pozitivně ovlivnit budoucí rozhodnutí o tom, zda se dobrovolník do činnosti opět zapojí či nikoliv. Protože se však pomoc osobám na útěku odehrává v České republice v nepopulární oblasti, pro kterou je typický negativní postoj k poskytování pomoci ze strany státu i veřejnosti, odnášejí si dobrovolníci také negativní zkušenosti. Za pozitivní přínos označili respondenti odměnu v podobě vnitřní radosti, uspokojení či naplnění z pomoci. Dále získ zkušeností a dovedností, které se během dobrovolnické činnosti naučili, a které mohou dále využít ve svém osobním i profesním životě. Díky zapojení do pomoci osobám na útěku prostřednictvím Iniciativy Hlavák měli také možnost být součástí kolektivu a získat

z řad dobrovolníků i osob na útěku kamarády. Naopak za negativní přínos respondenti označili náročnost pomoci osobám na útěku, a to ať z hlediska času, tak i psychické zátěže, které jsou během pomáhání osobám na útěku vystaveni. Díky nepopularitě oblasti pomoci musí čelit negativním reakcím, a to včetně obavy z obvinění z převaděčství či napomáhání nelegální migraci.

V porovnáním s konceptem VFI od autorů Claryho a Snydera a teorií od Cnaan a Amrofella, ze kterých jsem během psaní práce vycházela, získané výsledky diplomové práce tyto teorie doplňují o řadu nových kategorií. Což v případě VFI ukazuje na limitující rozsah zkoumání jednotlivých motivací, které dle konceptu dobrovolníky vedou k zapojení se do dobrovolnické činnosti. Kdy při striktním využití pouze definovaných motivací v VFI, nemusí být některé motivace dobrovolníků odhaleny. V případě teorie od Cnaana a Amrofella, pak výsledky diplomové práce doplňují odměny také o negativní přínosy, kterým dobrovolníci během pomoci osobám na útěku musí čelit. I negativa spojená s pomáháním osobám na útěku, však mohou některé dobrovolníky motivovat pro další zapojení se do pomoci v Iniciativě Hlavák.

Použité zdroje

ALTEMEYER-BARTSCHER, Martin, Oliver HOLTEMÖLLER, Axel LINDNER, Andreas SCHMALZBAUER a Götz ZEDDIES. On the Distribution of Refugees in the EU [online]. *Intereconomics*, 2016, 51(Number 4) [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: doi:10.1007/s10272-016-0606-y.

ANTIFA. Těžkooděnci v Brně oddělili demonstrace proti uprchlíkům a na podporu uprchlíků. In: *Romea.cz* [online]. ČTK, 2015 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/v-brne-se-demonstruje-proti-uprchlikum-i-na-podporu-uprchliku>.

BARTOVIC, Vladimír. Nový pakt o migraci a azylu a budoucnost migrační politiky. In: Národní konvent [online]. 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://narodnikonvent.cz/wp-content/uploads/sites/5/2021/12/Doporuen_Nov-pakt-o-migraci-a-azylu-a-budoucnost-migran-politiky.pdf.

BELINA, Aleksandra. Semi-structured interviewing as a tool for understanding informal civil society. *Voluntary Sector Review* [online]. Policy Press, 2022, vol XX(no XX), 1-17 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2040-8064. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1332/204080522X16454629995872>.

CLARY, E. Gil, Mark SNYDER, Robert D RIDGE, John COPELAND, Arthur A STUKAS, Julie HAUGEN a Peter MIENE. Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of personality and social psychology* [online]. American Psychological Association, 1998, 74(6), 1516-1530 [cit. 2021-12-21]. ISSN 0022-3514. Dostupné z: doi:10.1037/0022-3514.74.6.1516.

CNAAN, Ram A. a Laura AMROFELL. Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and voluntary sector quarter* [online]. 1994, 23(4), 335-351 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/089976409402300404>.

Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees [online]. Geneva: The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, 2020 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

DEAN, Jon. Informal Volunteering, Inequality, and Illegitimac. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* [online]. 2022, 51, Issue 3, 527-544 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/08997640211034580>.

DEGLI ANTONI, Giacomo. Motivations to volunteer and social capital: the role of intrinsic motivations in promoting networks of cooperative relations: *EconomEtica* [online]. 2009 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: <http://econometica.it/wp/wp06.pdf>.

DEKKER, P. a L. HALMAN, 2003. „Voluntering and Values: An Introduction“. In Paul Dekker, Loek Halman (eds.). *The Values of Volunteering. Cross-Culiural Perspectives*. New York: Kluwer Academie/ Plenum Publishers, 1-17.

EGERTON, M. and MULLAN, K. (2008), Being a pretty good citizen: an analysis and monetary valuation of formal and informal voluntary work by gender and educational attainment¹. *The British Journal of Sociology*, 59: 145-164. [cit. 2022-10-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2007.00186.x>.

ECHTERHOFF, Gerald, et al. Helping in the context of refugee immigration. In: *Current Opinion in Psychology* 2022 [online]. 2021, 106–111 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2021.08.035>.

EINOLF, C., PROUTEAU, L., NEZHINA, T., IBRAYEVA, A. (2016). Informal, Unorganized Volunteering. In: *The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations*. Palgrave Macmillan, London. [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9_10.

EUROPEAN COMMISSION. Statistics on migration to Europe. European Commission [online]. 2021 [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en#european-statistics-on-migration-and-asylum.

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. Separated, asylum-seeking children in European Union Member States: Comparative report [online]. Lucemburk: Publications Office of the European Union, 2010 [cit. 2023-03-21]. ISBN 978-92-9192-653-4. Dostupné z: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPEC-comparative-report_EN.pdf.

EUROSTAT. Migration and migrant population statistics: Statistics Explained. Eurostat [online]. 2021 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/1275.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE. Návrh: NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY [online]. Brusel: Evropská komise, 2015a [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52015PC0450>.

EVROPSKÁ KOMISE. SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. In: *EUR-Lex: Přístup k právu Evropské unie* [online]. Brusel, 2015b [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=CS>.

EVROPSKÝ PODPŮRNÝ ÚŘAD PRO OTÁZKY AZYLU (EASO). EASO Příručka k dublinskému řízení: operativní standardy a indikátory: Soubor praktických příruček EASO [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2020 [cit. 2023-03-21]. ISBN 978-92-9485-463-6.

FINKELSTEIN, Marcia A. a Michael T. BRANNICK. Applying theories of institutional helping to informal volunteering: motives, role identity, and prosocial personality. *Social Behavior & Personality: an international journal* [online]. 2007, 35(1), 101-114 [cit. 2021-5-5]. ISSN 03012212. Dostupné z: doi:10.2224/sbp.2007.35.1.101.

FRANKOVÁ, Hana. Report V4: Česká republika [online]. 2018, 1-14 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2018/11/Report-V4_Ceska-republika_preklad.pdf.

FRIČ, P. 1998. Aktivity a potřeby neziskových organizací. Praha: NROS, AGNES.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

Iniciativa Hlavák. Iniciativa Hlavák [online]. Praha, © 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://iniciativahlavak.cz/>.

INICIATIVA HLAVÁK. Podpořme Iniciativu Hlavák, která poskytuje materiální i psychologickou podporu lidem v nouzi. Donio [online]. 2020 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://www.donio.cz/PodpormeHlavak>.

JANOSKI, Thomas, March MUSICK a John WILSON. Being Volunteered? The Impact of Social Participation and Pro-Social Attitudes on Volunteering. Sociological Forum [online]. Springer, 1998, 13(3), 495-519 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/684699>.

KAROLEWSKI, Ireneusz Pawel a Roland BENEDIKTER. Europe's refugee and migrant crisis: Political responses to asymmetrical pressures. Politique européenne [online]. 2018, 60(2), 98-132 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: doi:10.3917/poeu.060.0098.

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY V ČR. Tisková zpráva: Musí syrské děti čekat na svého Wintona? Demonstrace za přijetí syrských uprchlíků. In: Migraceonline.cz [online]. Praha, 2014 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/tiskova-zprava-demonstrace-za-prijeti-syrskych-uprchliku>.

LEE, Young-joo a Jeffrey L. BRUDNEY. Participation in formal and informal volunteering: Implications for volunteer recruitment [online]. In: . 2. John Wiley & Sons, 2012, s. 159–180 [cit. 2023-02-25]. ISSN 1048-6682. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1002/nml.21060>.

Mezinárodní ochrana: Dublinský systém. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. © 2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Informace pro žadatele o mezinárodní ochranu. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha, 2017 [cit. 2023-05-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/informace-pro-zadatele-o-mezinarodni-ochranu-cesky.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Slovníček pojmů. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. © 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA. Čtvrtletní zpráva o migraci: III. 2022. Ministerstvo vnitra České republiky. [online]. © 2023 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/ctvrtletni-zprava-o-migraci-iii-2022.aspx>.

MUSICK, Marc A., a John WILSON. *Volunteers : A Social Profile*. Philanthropic and Nonprofit Studies. Bloomington: Indiana University Press, 2008 [cit. 2021-04-28]. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=nlebk&AN=220615&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

Národní zpráva: Veřejné mínění v zemích Evropské Unie: Česká republika. Evropská komise: Zastoupení v České republice [online]. Evropská komise, 2016 [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/77217>.

NOVÁKOVÁ, Lucie. Průběh relokací potvrzuje důvody, proč ČR hlasovala proti. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-relokaci-potvrzuje-duvody-proc-cr-hlasovala-proti.aspx>.

NOVOTNÝ, Ondřej a Tereza FREIDINGEROVÁ. Žadatelé o azyl a držitelé mezinárodní ochrany v Česku: (Aktualizovaná zpráva). Člověk v tísni [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-12-20]. ISBN 978-80-7591-017-2. Dostupné z: <https://www.clouekvtisni.cz/media/publications/1220/file/report-cz-cz.pdf>.

PENNER, Louis A. Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. *Journal of social issues* [online]. Boston, USA and Oxford, UK: Blackwell Publishers, 2002, 58(3), 447-467 [cit. 2021-12-10]. ISSN 0022-4537. Dostupné z: doi:10.1111/1540-4560.00270.

PEW RESEARCH CENTER. Number of asylum seekers in Europe surges to record 1.3 million in 2015. In: Pew Research Centre analysis of Eurostat data [online]. Washington DC, 2016 [cit. 2022-08-25]. Dostupné z: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-01/.

POLÁŠKOVÁ, Anežka. [Iniciativa Hlavák je skupina dobrovolníků ...]. In: Facebook [online]. 31. října 2016 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/PomocUprehlikumNaHlavaku/permalink/1214392038617585>.

Posílení vnějších hranic EU. In: Evropská rada: Rada Evropské unie [online]. Evropská unie, 2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/strengthening-external-borders/>.

QUINN, Eugene. The Refugee and Migrant Crisis: Europe's Challenge. *Studies: An Irish Quarterly Review* [online]. Messenger Publications, 105(419), pp. 275-285 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24871398>.

Reforma azylového systému EU. Evropská rada: Rada Evropské unie [online]. 2022 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/eu-asylum-reform/>.

RYAN, Richard M. a Edward L. DECI. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology* [online]. University of Rochester, 2002, 25(1), 54-67 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>.

SANDU, Georgiana. Azylová politika. In: *Evropský parlament* [online]. 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_4.2.2.pdf.

SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. Tisková zpráva č. 40/20: Rozsudek ve spojených věcech C-715/17, C-718/17 a C-719/17 Komise v. Polsko, Maďarsko a Česká republika. In: *Evropská unie* [online]. Lucembursko, 2020 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-04/cp200040cs.pdf>

STEBBINS, Robert A.; GRAHAM, Margaret (ed.). *Volunteering as leisure/leisure as volunteering: An international assessment*. Cabi, 2004.

Tisková zpráva: Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků – květen 2019. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4966/f9/pm190626.pdf.

UNHCR. „Uprchlíci“ a „migranti“. UNHCR: The UN Refugee Agency Česká republika [online]. 2016 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>.

UNHCR. Global Report 2005: Glossary. UNHCR: The UN Refugee Agency [online]. UNHCR, 2006 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/449267670.html>.

UNITED NATIONS. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. International Organization for Migration [online]. 2018 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195.

Úplný výpis ze spolkového rejstříku: Iniciativa Hlavák, z.s. Veřejný rejstřík a Sběrka listin [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2023 [cit. 2023-05-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=1192525&typ=UPLNY>.

Uprchlíci a hoaxy: Podívejte se na 10 nejčastějších mýtů o uprchlících. ČT 24 [online]. Česká televize, 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/media/1583092-uprchlici-a-hoaxy-podivejte-se-na-10-nejcastejsich-mytu-o-uprchlicich>.

Zásady a etika Iniciativy Hlavák. Iniciativa Hlavák [online]. Praha: Iniciativa Hlavák, © 2023 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://iniciativahlavak.cz/eticky-kodex-iniciativy-hlavak-2/>.

Zpravodajství: Namátkové kontroly na hranicích se Slovenskem se prodlouží o 10 dnů. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/namatkove-kontroly-na-hranicich-se-slovenskem-se-prodlouzi-o-10-dnu.aspx>.

Zpravodajství: Vláda zasáhne proti nelegální migraci a dočasně obnoví kontroly na státní hranici se Slovenskem. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha, 26. září 2022 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-zasahne-proti-nelegalni-migraci-a-docasne-obnovi-kontroly-na-statni-hranici-se-slovenskem.aspx>.

Přílohy

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Veronika Pouková a jsem studentkou oboru Studia občanské společnosti na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci, která se zabývá neformálním dobrovolnictvím a to na případu pomoci osobám na útěku. Veškeré své odpovědi prosím vztahujte na ne-ukrajinskou část agendy Iniciativy Hlavák.

Chtěla bych Vás ujistit, že veškerá data budou anonymizována a budou užita pouze pro účely mé diplomové práce.

V případě jakýchkoliv dotazů ohledně dotazníku, samotného výzkumu či jeho výsledků, mě neváhejte kontaktovat na e-mailové adrese: veronikapoukova@gmail.com.

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Veronika Pouková

1. Máte předchozí zkušenost s neformálním dobrovolnictvím? Pokud ano, jakou?

.....

.....

.....

.....

2. Máte zkušenost s formálním dobrovolnictvím, tj. prostřednictvím organizace? Pokud ano, jakou?

.....

.....

.....

.....

3. Pokud máte zkušenost s neformálním i formálním dobrovolnictvím, vnímáte mezi těmito formami dobrovolnictví nějaký rozdíl? Pokud ano, jaký?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Od kdy se věnujete dobrovolnické činnosti?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Jak jste se dozvěděla o Iniciativě Hlavák a její činnosti?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Jak dlouho prostřednictvím Iniciativy Hlavák pomáháte nebo jste pomáhala osobám na útěku?

.....

.....

.....

.....

.....

7. Jaká očekávání jste měla před tím, než jste se poprvé účastnila pomoci osobám na útěku?

.....

.....

.....

.....

.....

8. Jak často se zapojujete nebo jste se zapojovala do činnosti Iniciativy Hlavák?

.....

.....

.....

.....

.....

9. Jaká je náplň Vaší dobrovolnické činnosti?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Je pro Vás obtížné najít si pro dobrovolnickou činnost volný čas?

.....

.....

.....

.....

.....

11. Jaké pozitivní zkušenosti si z Vaší dobrovolnické činnosti v Iniciativě Hlavák odnášíte?

.....

.....

.....

.....

.....

12. Jaké negativní zkušenosti si z Vaší dobrovolnické činnosti v Iniciativě Hlavák odnášíte?

.....

.....

.....

.....

.....

13. Proč jste se rozhodla vykonávat dobrovolnickou činnost zrovna v oblasti spojené s osobami na útěku, která je v České republice vnímána negativně a to, jak ze strany veřejnosti, tak i ze strany státu?

.....

.....

.....

.....

.....

14. Jak Vás ovlivnila tato dobrovolnická činnost ve Vašem soukromém či pracovním životě?

.....

.....

.....

.....

15. Jaký moment během pomoci osobám na útěku byl pro Vás nejtěžší? A proč?

.....

.....

.....

.....

.....

16. Co Vás na pomoci osobám na útěku naopak naplňuje? A proč?

.....

.....

.....

.....

.....

17. Jaký je postoj Vaší rodiny a kolegů na Vaši dobrovolnickou aktivitu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. Máte ve svém okolí někoho, kdo se věnuje podobné či dokonce stejné dobrovolnické činnosti?

.....

.....

.....

.....

19. Setkala jste se na základě dobrovolnické zkušenosti v Iniciativě Hlavák ve společnosti s nepochopením?

.....

.....

.....

.....

.....

20. Jak se rozhoduje, zda se v rámci Inicativy Hlavák zapojíte do pomoci osobám na útěku?

.....

.....

.....

.....

.....

21. Účastníte se on-line či off-line schůzek Inicativy Hlavák?

.....

.....

.....

.....

.....

22. Jaká forma komunikace je podle Vás přínosná pro zapojení dobrovolníků do činnosti Inicativy Hlavák?

.....

.....

.....

.....

23. Vaše pohlaví:

24. Váš věk:

25. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a Nedokončené základní vzdělání
- b Základní vzdělání
- c Středoškolské s vyučením
- d Středoškolské s maturitou
- e Vysokoškolské – bakalářský titul
- f Vysokoškolské – magisterský titul
- g Vysokoškolské – doktorský titul a vyšší

26. Během Vašeho aktivního zapojení do pomoci osobám na útěku jste byl(a):

- a Student
- b Zaměstnaná/zaměstnan
- c Bez zaměstnání
- d Na mateřské dovolené
- e Ve starobním důchodě
- f Jiná možnost (uveďte